

Кырг.
09ап
С 94

مختصر تاریخ قرغزید

асап

محرر و ناشری: ملاء
نیدر دسی. تیمر بولاد
صد. اوغول، آبا دیلده
پشیدان، بهزی.

اوقا، «شرق» مطبعه سسی.

ЭЛЕКТРО-ТИПОГРАФИЯ
Товарищества «КАРИМОВЪ, ХУСАИНОВЪ и КО»
УФД.
1913 г.

P. Q.

Kapir
09ap.

C-84

تاریخ یازوچی نڭ جیری.

قولومه قلم آلدیم تاریخنی یازمق اوچون
توغانلریمنی قرداشلریم بیلسون اوچون
ب-و تاریخ یازلیبدی قرغیز اوچون
قرغیزنی خیلی خلقلر بیلسون اوچون
بو تاریخ بیلدیور باب-ماهیزنی
ایکی یوز مڭ اویلو قرغیزلرنی
بولوبدی قوب آقاهیز اوغوز خانلرین
اوغوز خان بری بولور توقوز خانلرین
آختاردیم آلدیه قانچه تاریخلرین
قیصه سین نیچان نیچان اوتگان جانلرین
تاریخ دیمک اوتگانلرین حالین بیلیمک
آتا بابا اولیالار جاین بیلیمک
عقلی آرتیر فکری اوتکورلرین
بوتون بوتون باشقه آدم بولور دیمک
یر یوزونلر تورکوم تورکوم آدملرنی
تورلی تورلی دینلرین بیلیمک

بر ایکی سوز!

ایسیق کول اطرافند تیانشان طاغلرندک پاشاغان
صارباغیش، صولاطه، بوغو، س-یاق، آزیق، چریک
اروغلرینڭ آتا بابالریڭک تاریخلری - شجره لری حقندک
اون بیش یلر قدر خلق آراسندن تیکشرلوب، بلسگچ
و آقساقللردن صورالوب جیغانندن کیین اوشانچلی - توبلی
بولغانلری غده ممکن قاداری قارالوب یازلیدی.

5763

НАЦИОНАЛЬНАЯ
БИБЛИОТЕКА
1985
Кыргызской Республики

1

تاریخن قازاق قرغیز نوغای صارتمدین
قای نسل قای اوروغدین کیلگانلرین

بر بردان هر برلرین بیان قیلدیم
خطامه عیب قیلمه توغوانلریم

آت قویدوم تاریرنجیمه قرغیزیه
کاغد قلم آلور برلان مین قولومه

یازدوم مین بر نیچانندی داسدان قیلب
اوقوغان فقیریکیز بخار شریف

۴ نچی آتام مه اقلدان فولاط تهر
قاشقه سی آتدیقندای هرکم بیلور

۳ نچی آتام چریکچی ابر نهدن
۲ نچی آتام آبا هیله چیریکی دن

اوز آتام آبا هیله دان صیدیق مرحوم
دعا قیل ایتدی هرکه توغوانلریم

آغهمیز ملا ثابیت دین آغاسی
کوندوردی دین یولمه توغوانلرین

آغهمیز ۲ نچی قناعت حاجی
دین اوچون جاهیلرغه اوردو قامچی

دین که خدمت ملت که کوئول بیرگان
تا بولماز آرتیق بیزدین قرغز خلقی

آتمیز ملا عثمان عالی
آیده بیرسام سوزلریم قوسغالادی.

عقل علم برلان چیقغان هنرلر.

هنردین آرتیق لیغین ایشتیگز
پیغمبر حق خدای بر بیلگیز

علم برلان فایده بولغان نرسه لرنی
یازابن بیان قیلب تگله سگیز

بر کونک آلیب اوچار آیلیق یولغه
تیمبر یول قیدگیز اوستواوت آربه

ایشتمار سیز خبارنی بر چیتمن
ایلیکنیر بیک تیلیفون تیلگرام

صوغه قاییق یور کوزدی گاهه برلان
علم برلان هر تورلی هنر بیلگان

طاغیه آسمانغه اوچدی هاوا برلان
قالاسه قایته کالیب هرکه توشکان

وازدوشنی شار دیب آیتهدی آطن بیلگان
هنر مانغه عقیلدی خدای بیرگون

خلق بز موندای لرنی کوروب میدی
آیتین بیان قیلب بیلگانلارنی

ايشتا بز چقد يد بيب چيق سيز تيل گرامنى
 آمان بواسه كورار سيز موني دخی
 آلتى آتار اون ايكى آتار بپردانكه لر
 ينه بـ سار هر تورلو ماشينالر
 چوب چاويب آشايق اوروب كييم تيگار
 سوز سويله ب گرامافون ناماشا آيتار
 ينه چيقدى ايليك تريك چراغ ديگان
 بر ميغوتك شهر ايچين ياريق ايتكان
 تيليسكوب دور بو چيقدى ييغيز كورگان
 بر تاروني بر تيوادان اولكان ايتكان
 هنرمين نيچان زاؤد كمه قيلغسان
 شولر برلان قيماتنى آرزان قيلغسان
 باصمه خانه ينه بار كتاب باصقان
 خلق لرغه هنر برلان معارف چاپقان
 كازيت زورنسال معلومات هر طرفدن
 شولر برلان خلق بزكوزن آچقان
 هنرمين اوشبولرني آدم تـ باهقان
 يالقوزاق قازاق قرغز قاراب يـ اتغان
 قطاردن كين قالدیق نادانليق دان
 نيكييراك مونجه ياتمق آي هاي توغسان

برداخى هنر بيلسـاك اوّل باشدن
 قنولمازميدى باشيمز نادانليق دان
 چيق غالى بو سايلوغه قيرق بيل بولدو
 شول شايلو فقيرليقغه سبب بولدو
 ماقته نيب باي بالاسى آخمتى بولدو
 جينك نيب قولك مالين ساچمق بولدو
 ماز بوليب براو چيقدى بي بولامديب
 خاص بوليب بيروا چيقدى مين بيلامديب
 بيروا چيقار بزلردى اونتك ديب
 قولدان كالسه آيسانياى پـ سارالر جيب
 طالا صيب بولو صديقغه آقچه توگار
 كورگان صونك آخمتى لرنيك تکه تورار
 قاليجه اوشولردان قاله مين دير
 بولمـازه بش اون تفكـه آلاميند بـ
 ايرتهراك ايگار تقوب آطين مينار
 شورلونك آتى آرىق صورغو بورار
 قالجيرا بـ بو بيچاره قاراب يـ ورار
 كيچ كيوسه عملى يوق اويگه كيلار
 فلانچه ايسطرچين كـه ايلايق دير
 انسطمقـدى بزلرده قـيـلايق دير

برشوردو بايگه آطينداي ايلنانك آيتار
 تپلا كينه جينه قـالسـه مال توكانار
 نازيهسى اوز مالنان آرتب كـنار
 توكانيب نوغانلارين اوغروي ايتار
 بىرادى اولوغلرغه مذكـدان آقچه
 كوتارمه گاصارت نوغاي بىرا قالسه
 بش آلنى مذك آقچه بربى بولوش بولسه
 چيقمىن تولاي آلمـاي توشار بولسه
 بار بورادر دوشومديب مـالين سورار
 عمرنجه خار بولوب خدای اورار
 تپله ساچ لرگه بىرادى يـنـه آقچه
 قوانداي تپله ساچ لر آقچه آلسه
 قير بيل چوقديب فرجوالدين طايعه نى بار
 بو طايعانغه بولوقساك زمانه تـار
 مسلمـانـغه كيز بولماسين و ايباي خدای
 يكت ليكندان توشكان كوني خدای اورار
 كيز بولسانك قارا يولدان قارش الاوغه
 مالينك يوق آقچه بر ماي بيكار اوتار
 شايله تيب بولوش بولوب اويگا قـايتار
 كيداي بايغوش چولاغين آريق تارتار

توك قـايـك يـوق اوينه يـاريب يـساتار
 ماقنه نيب خاتوننه سوزون ايتـار
 نچان ضرر هر بيله كورسه داغى
 كوندان كون آرتيلمقده بوشوق ليق لر
 بر برينـان آغـه اينى آيريلمقده
 آخفق ليق علامنى شـولـاي بولور
 صـاتـيلدى عزيز عمر آز آقچه غه
 كوردونك كيز نچانلرنى آقصاللر
 جينك نيب آخفق بولمه بوز بـالـلر
 موندانك قيز بقرقاق بيتده خافه حاجى نـكـى غزالى
 باردور هر كيم اوقوب عبرات آلور ليق اوقوب كور.

ارورغلرین بربردان بیان ایتوب قیصقه لیک اوزره بیلگان
قدر حاضرگی جورت باشلقلرینه چه تارتیب چتکور دیم.

تاریخ بیلو نچوک؟

اوتکان خلق لردین حاللرین بیلور قایسی قوم قای
اروغدان نی هنر، نی کسبله اوقات تری چیلک نرینان نان
قاندای دولت قاندای فلاکت لرگه گرفتار بولدی؛ شونلر-
دان بربردان خبردار بولمقدور. آخهقلاردین آخهقلیقنان
یغشی آدملردین عدللیک لرنان عبرتلانمک برلان او-
قوچیلرغه معرفت حاصل قیلادور. جورا کفک اوتو بار-
یکت لرگه تاریخ بیلو کرا کدر هم کوب اعتبارلی برعام.

تاریخ نك فائده سی

تاریخ بیلستان آدم لر اولگیلردین حاللرین کور-
گان شکلدی بیلور. برکز اورنگ اولنوروب نچه مک یاشغه
چیققان آدم شکلدی بیلور. قیصقه سی زماندین اولنان
آخربنه چه بیلور. تاریخ اوقوماغان کیمدی بلور؟ تاریخ
اوقوغوی ایرلر زماندین اولنه شول وقت غه چه بیلور
هم داستان قیلور.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

بارچه همه الله عزوجل گه اولسون و آنک رحمتی
وسلامی پیغمبرمز محمد مصطفی صلی الله علیه السلام گه
بولسون و آنک صحابه لرینه و آنک امت لرینه و بارچه
مسلمان بالالرینه الله تعالی توغرو بولنی کورساتسون.
(اما بعد) بز بوکتابنی یازدوق قرغیز توغانلرغه خد-
مت اوچون هم سوکغه یادکار قالسون اوچون. هر خلق غه
بر تاریخ باردر. بیزدین قرغیزغه تاریخ یازوجی آدمی
یوق بولغانی اوچون، قرغیز قرق قزدان دیب شیخ منصور
دن برنیچه عقلغه معقول بولماغان حکایتلر کلنورگان. کورف،
تیری آلداب آلوچیلرننگ سوزلری جانیمه اوتوب اون
بیش یامن بیرو آختاریب تیکشاریب ایکی یوز مک قر-
غیزدین آتابالرین تاراتب تا آدم علیه السلامه یتکوردم.
بیزده آصیل ذانتن ایکانمیزنی بیلسون اوچون اون بیش
یللیق معنت لریمنی بر ساعتی کورمای قلم تهراته باشلادم
توبانده صار باغش، صولطه، بوغو، سیاق، آزیق چریک

قاوۇ تارىخىنى اۆل بيلو كيراك؟

ھرايشدە ئرتىب كراك بولغان شىكلىدى (الا ھم فاللا ھم) « ايلك كراك آنك صوگندىن بيلك كراك » ترتىبچە بارورغە كراك، اۆل اوزاروغلرىن بيلب آندىن سنكرە باشقە خلقنى بيلو كراك. مثلا: ايرانىنى مسلمان ديب اورومدو، باشقە دىن دە ايكانلىگن تارىخ اوقوغان بيلور. آلاى بولسە، صارباغش، صولطە، آزىق چىرىك، سىباق، بوغو اورغون بوكتابى اوقوغانلر بيلور. بربردان داستان قىلب بيان قىلور. اون بيش يل توغانلرغە خدمت اوچون آتا بابالرىن چوروشدورب آرىمغان، بالالرىن سوروشدورب تالىمغان مین صونكغە يادكار قالسون اوچون امت قىلملرىن تىراتىم. آتامىز قىدىق مرحوممان تغمينا قرق دورت آتا برلان حضرت نوح عليه السلام دىن يافت اسملى اوغلىنە يعنى ترك آتامىزغە آلب بار دوم. (والله اعلم) تحقيقنى الله بيلور. يازوچى تغمين قىلور.

حضرت آدم

اۆلگى آتامىز بولوب حضرت (ھوا) اۆلگى آنا. مىز بولوب بىر يوزندە آدملر اوشبو ايكى ذاتىن تارا.

لغاندور. آدم دىمك بىردىن قىرتىشى دىمك. حضرت عزرائيل توفراقى بىردىن ايچمان آلامدى بىلكى سىر- تىمان آلمدى آنك اوچون آدم آنالدى لاقابى صفى الله الله نك صافى قلمى دىمك. آدمدىن قىبرى سرنىدىب دە ھوانك قىبرى جمدە شەرىندە بوذاتلردىن سىگىز جنتنى سىران قىلب ھودنىدە نىچە يل عمر سوروب قانى دنىيانى تاشلاب باقى دنياغە كىتكانى آيدان آنىق كوندان يارىقى آنك نىسون آيتاين مردن قالمايق. ايكنچى آتامىز حضرت نوح بولوب نچان فلاكت ھلاكتلر پايدا بولوب طوفان صونان امتلرى تمام بولوب اوچ اوغلى اوچ كىلونى قالدى. ايمدى بوپورگان خلقلر شولردان تارالدى اول ذاتلر اوچونچى آتامىز بولوب اسملى او-بولردور: خام، سام، يافت.

خام بالالرى

خام بالالرى آفريقە آمىرىكە آسماقطةلرىندە ھند- ستان دىمگىلرىنن آرالرىندە جاين- وحشى ھالده قر- يكلريك قىلغان قارە توسلى عام سىز معرفت سىز بر خلق دور نىغر دىگان بونغير خلقى اير خاتونلرى يالانسىچا كىيوم سىز يورمكە عورتلرىن يابىمق پ-وقدر. لىكن

بعضیله آراسنه یالغوز خاتونلری جابار ایمش عورت یورین.
قان آدم ایتمین چیبوچیلرده باردور.

سام بالالری

آسیا بوله آفریقه قطعه سنده مصر لیلر، آنوریلر،
کلدانیلر، فینیکالیلر، سریانیلر، عبرانیلر، یهودیلر،
عربلر، ارمنلر بولادور. بولرنی سام اورغلری دینور.

یافت اوغللری.

یافت اوغللری ایکی گه بولنه دور (آریلر، تورانیلر)
دیب (آری) دیگانلر میز هندیلر، ایرانیلر، صارتلر،
افغانلر، یونانلر، آرنائوطلر، لاطینلر، فرانسوزلر اینگلیزلر
نیمس لر، روسلر. قوم آریلر یاکی آق قوسلی قوم دینور.
حاضر زماندین دولتلری شول روغلرده بولب طور مقده.
دور...

قوم تورانیلر.

آسیا قطعه سنه بوله دور. خیطایلر، هند - خیطایلری،
یاپونلر، فینلر، عثمانیلر، تاتارلر، قرغزلر، قازاقلر،
قالموقلر، دونگانلر (قوم تورانیه) دینور.

فصل ترك روغلی.

یافت دان سیکز اوغول بولوب اولوسی (ترك) -
دور. آتاسی یافت وقات بولور آلموندان الوغ اوغلی
ترکنی اورننه تعین قیلب قایتماز سفرینه چیقوب کیتدی.
ایمندی ترك اوزنان باشلاب توقوز اوغلی پادیشاه بولدی.
ترك ایچنده توقوز قیلوق شونندان قالدی. ترك عقللی،
ادبلی آدم اییدی. آتاسندن صوگ کوب یرنی کوروب
بر یرنی یافت یریب آنه توردی. بول وقتده اول بیرنی
(ایسس کول) یعنی ایسیق کول دینور. ایمندی شول بیرده
بولغان خلقنی ترکستانسکی اوبلوص دیمکی شول، چونکه
آتامیز بولغان ترك آتامیز دین اسمیدور. ایمندی ترك
اورغو، خیطای، یاپون، مانچور، قاشقار، بخار، استامبول، قر -
یهدان قارتیب منجهف شمال غه چه تارالغاندور. اورتاسنه
بولغانمیز اچون بزنی اورتا آسیالیق دینور. بو قویولغان
لقبلر شونندان بولادر: ترك وقات بولور آلمندن اولوغ
اوغلی (توتک) نی اوز اورنینه قویوب بارسه کلهز
شهرغه کوچدی. توتکده عقللی دولتی پادیشا بولدی.
طعامغه توز صالمق کبی ترك ایچنده کوب راسملرنی اول چقاردی.
ایکی یوز یل عمر سوروب آتاسن آرتیفان ککیتدی.
اورنینه ایلچه خاننی پادیشاه قیلدی.

(ایلچه) خان کوب بیلر پادیشاهلیق قیلب آشلرنی
 آشاب یاشلرنی یاشاب قهری کلگانگا قهر قیلدی. عصاب
 یولدین چیققانغه بردی عذاب بوده آناس بارا تورغان
 پیرگا قسم قویدی. اورننه اوغلی (دیب باقر خان) بولب
 کوب بیلر پادیشاهلیق دورن سوروب منگولیک یورتونه
 چونادی. اورننه اوغلی (کیوک) خان بولیب برنیچه یل
 عدیللیک برله حکم قیلب فنا یورتونان بقا یورتونه
 یونالیدی. اورننه اوغلی (آلنچه) خان بولب کوب یل
 پادیشاهلیق قیلدی. تا حضرت نوح علیه السلام دین زمانندان
 باشلاب آلنچه زمانهچه بارچه یافت بالالری مسلمان ایدی.
 آلنچه زماننده ایل بای خلق دولتی بولدی. ایت سمیر -
 زه ایسین قاپار دیگان مقال شونندان قالدی. دولنکه ماس
 بولب خدانی اوتغوب پوت یرستلک پیدا بولدی. ایمدی
 بو آلنچه خانمدین ایکی ایگیز اوغول بولدی: تاتار، ما -
 غول دیگان. ایکی سی ایکی پادیشاه بولوب ایلنی ایکیگا
 بولدی. تاتار اورنان باشلاب جیتی اوغلینهچه پادیشاهلیق
 قیلدی اولرننک اسملری اوشبولر دور: بوقالخان، یالانچه
 خان، آتلی خان، آتسیز خان، اوردو خان، بایبو خان،
 سیونچ خان. خانلق بو ذاقدان کیتدی. آلنچه خانندان
 ایکی ایگیز اوغلی بار دیگان ایدیگ بری تاتار بری

مانغول، تاتار بیانی اوتدی ایمدی مانغول خان برنیچه یل
 خان بولوب آشلرنی آشاب یاشلرنی یاشاب تقدیردان بر
 ساعت کین قاراب تورا آلمای ایل بارا تورغان یرگه
 قسم قویدی، اورننه اوغلی (قاره خان) خان بولدی. بو
 زمانده خدانی تانوب برله گان آدم قالمادی. بر نیچه یل
 عمر سوروب آدم قولنان اولدی. اورننه اوغلی (اوغوز
 خان) خان بولدی. آننک قارنقان اولیأتولدی. قاره
 خان زماننده خدانی تانیغان آدم قالماسه اوغوز خان
 زماننک خدانی تانوب برله مگن آدم قالمادی. یوز اون
 آلتی یل پادیشاهلیق قیلوب بو تون آسیانی قول آلدونه
 فاراتدی. خیطای یاپون، روس هندستان، کشمیر، اوروم،
 قریم، افغان، ایران بخار، خیوه. اوغوز دین یکرمی
 تورت نپیره سی بولب بری قرغیز یا که قازاق بولب
 حاضرده ایکی یوز منک توتون بولوب قرغیزنی عربلر
 دیب ایتوده بولادور، یعنی دالا آدمی دیمک دور. بعضیلر
 قیرگیزدان قرغیز دیدی. یا کی اولندانق آت قوبولغان
 قرغیز دیب. ایمدی بول قرغیزلر بول وقتده برنچه او -
 رغلرغه تارالغاندر حساب قیلب بولا آلماسیز. مثللر
 آدمدین اوغول بولسه اول اوغللرنن بالالاری هر بر
 آتالرننک اسملرینه آتالیب کیتده دور. ایمدی قرغز محمد

عليه السلامان اوج ملك تورت يوز يل بورون دنيآغه
 كىلبدى. حاضر قرغيز اتالغان بارچه قرغيزنى چىنگيز
 خان قلىچ دىن اوتكارىب قاي بىرىن چىسـر قىلب آلب
 كىندى. آنىمىن بر آدم قاجب ققولىدى ايكي اوغلى بىرلەن،
 اوزوقچقار بىرلە نارىن آراسىندە آشودە وفات بولدى.
 اسمى دولان ايدى، دولان آشوزو آتالدى. ايمىدى بىردىن
 بآجوج مآجوج ديگانمزشول چىنگيز خان بولادور. اوتكانىگە
 ىنى يوز يل چامەلى بولادور. توقسان باولى اوزبىك دىن
 بربار ترك ادرغونك بىر اورغو بولادور.

ايمىدى قرغيزدان سافرشە آنك اوغلى الحق آنك
 اوغلى راشدالحق آنك اناالحق آنك اوغلى بارغان آنك
 اوغلى غابرعان آنك اوغلى خالدىن آنك اوغلى آرسلان
 آنك اوغلى قىلمى بى آنك اوغلى شافوربى آنك اوغلى
 تيموشبى آنك اوغلى آرسلان بى آنك اوغلى ابطان بى
 آنك اوغلى شكوربى آنك اوغلى سنكىن بى آنك اوغلى
 صارى بى آنك اوغلى موراطابى آنك اوغلى تىلغوز آنك
 اوغلى قاباق بى آنك اوغلى دامبال بى آنك اوغلى دولان بى
 بوذاتىن قبرى دولان آشوسونك ديگان ايدىك موندان
 ايكي اوغول (آغول، غول) غولسان چوك، باغيش خىطاي

НАЦИОНАЛЬНАЯ
 БИБЛИОТЕКА
 1995
 Кыргызской Республики

5763

17

قول آلدوندى بىرچە اورغىلرغە تارالغاندور. آرزغالى،
 خاندا باز، - چاق، قولون، صارىق، فچغە، كىلت، هوتچو،
 موندوز دىب توقوزروع. آتاقلىسى ايمىدى خاندا باز
 اورغوناندور. عارصەت بى، توركالىدى بى، عاليم خان بى
 ايمىدى آغولدان، آدىكىنە، ايكي اوغول، آدىكىنە دان
 آدىكنە آنچىيان قرغىلرى عاليم بىك ديگان خانلرى بولغان
 طغابدان، بوغورسدون قويلان قىلچىر ايكي اوغول بو.
 بوغورسدوندىن صولطە قويلاندان جىدىكار، بوذە انچىيان دە
 قىلچىردان بارچه صارباغىش قىلچىردىن اوز آتى صار-
 باغش موينى قىلچىرد سىبىلى قىلچىرد آتالدى. ايمىدى
 قىلچىردان اورازباغىدى داو لىس ايكي اوغول اورازبا-
 خىدىدان، بوغو، داو لىسەن دورت اوغول: توقو، جانطاي،
 تاسدار، منافى، توقو بالالارى قارە قورساق آتالدى جانطاي
 بالالرى: آقچابو، آىبوكة، توقتو، تاشتوقوم، دورت اورغ.
 تاسداردان تاسدار اورغر، منافدان منافار صار باغش ايچنە،
 صولطە، سىياق، بوغو آراسىنك بولغان منافى آتالغانلر آنا
 بابالرى يورت سوراب كالكاندىن منافى آتالغاندور. ايمىدى
 منافى دان سوطاي، چارنىك ايكي اوغول چارنىكدان چارنىك
 اورغو. سوطايدان ايشىم، سارسەمىد، توغور اوج اوغول.
 ايشىمدان ايشىم اورغو، توغوردان چوك، چارىق اورغو

قىلچىر
 تاسدار
 قارە قورساق
 آتالدى

18

صارههیدان، اوچکه، تولکو، خان خدایان ایردینیه؛ اوغول؛
 تولکوودان طینای اورغو خدایانان توغولاق اورغو،
 اوچکه دان مامت قل، داوالت ایکی اوغول؛ داوالتان
 نادیر بیگ اورغودر. مامت قل دان تیمر، بولاط ایکی اوغول؛
 فولاطن ایشان قل اورغو. تیمردان خولسکه، بوغای،
 چریکچی، نظار، دورت اوغول، خولسکه دن خولسکه اوغلی
 بوغایچیمان بوغای اوغلی، نظاردان نظار اوغلی چیر-
 یکچیدان بورغولدا، جانی بک، آباهیلک، یمانقاره، مهه،
 قرامینک، بیک بوطه، عادل بیک، داهیر بیک اوچونچی خاتو-
 توندان قاره پای، منافبای دورتونچی خاتوندان کنجه طای
 اون ایکی اوغول اون ایکی اوروغه تارالیدی. بارجه سی
 برایلک چیریکچی آنالمق. مشهور دور. قاره قوچقار یرله-
 مکک ینه آباهیلک دان شیر بوطه، نار بوطه، تورکاللی، شاد
 یقان، بیک، قوندوق، قابصالاک، آصیل، باصیل. بولر
 غوطه کوزبای بیچه دان. ۲ نچی خاتوندان، شریم بیک،
 ایبوکه. ۳ نچی خاتوندان - جارا ش آنامیزدان یالغوز قیدیق
 مرحوم بارجه سین الله مغفرت قیلسون.

تیمر بالالری

فصل ۱ نچی قیدیق بالالری

قیدیقدان (دین) چیراغین یاندورغان ملا یارقیمبای
 یاکی ملا ثابت دیبده آیتور ایکنچی چوبوی اوچونچی
 ملا عثمان علی اوشبو تاریخنی یازوچی دورتنچی سلیمان
 قل بوزجیکت عصام الدین عبدالولی جتی اوغول ماقته غا-
 نیم بولمه سون قای منهبده بولسه ده، یالغان آیتو حرام
 دور. لکن بزده بو اورونک ماقتاب آرتیق یازمق جیکت
 لیک ایمازدور. بوتیمیر اورغونان (دین - ملت) میزگه
 خدمت قیلغوچی قیدیق بالالری بولوب ملا ثابت دین
 اوچون جانین قربان قیلب سسیاق صارباغیشده بولغان
 ملالردین اوستاز بولوب نیچان بیچاره فقیر لرغه قولدان
 جیم بیریب دیفلرین تانوتقان نیچان قویسلر قل ممت
 شکلی آخملرغه نصیحت بریب ایمان اویره تگان مسجد
 مدرسه صالحدیریب خدمت ایتکان قناعت مرادعلی دیگان
 اولکان لر میزگه یول کورساتکان بو ذات بوله در. هر اور-
 نده وعظ نصیحت قیلب شول اورونده ن-ورلاندیریب
 قواندیریب تاش کوکلدیلرنی چومشانتب بو زوق لرنی
 دوسلاندیریب دیگدار آدم لرنی راحت لندورغان آدم دور
 کی، اوز میزده دین گاخدمت قیلماق مشغول لور میز.

آخرین الله خیرلی و مبارک برکت قیلسون آمین یارب
العالمین!

۲ نچی ایبوکه اوغول لری.

ایبوکه داوولتلی قادیری آدم بولدو. اوزنان اولگا-
نگه عیزات کچی گه شفقت بچاره لرنی حاللرنه قاراشقان،
ایرلیکی بار آدم لرنی، دیندار ملالرنی دوس توتقان بر
آدم ایدی. بو آدمین: قناعت، قاسم، بایدالی، اوج او-
غول بولدو. بایدالی خلق آراسینده آزر اق قادیری
باردور. قاسمده خداغه بندیلیم قیلب صوفی لیک یولونک.
قناعت یاشلیق داورین سوروب پادیشاهلیق خدمتترین
قیلب اولوغلردان میدال آلسب بتون عمرینده یوروت
آغه سی دولت ایگسی بولوب کلمکده دور. حاضر صار-
باغیش بالاسی نان شابدان صکره ملت که خدمت قیلغان
بودات بولب هیش مکتب صومغه مکتب سالدیرغان بوتون
قرغیز بالاسینان آرتیق دیرلیک داراجاده در. (دین)
آدملرنه عیزات طالب العلم لرگه شفقت خدا بولم، چوما-
رطلیق قیلماقی اومت غیر اتلی دین گه یاردمچی بر
ذات دور. حاضر حاجی زیبارتین قیلب خداغه بندیلیم
هرایشک توفرو لیق شریعت غه قولاق سالیب تورومقدور

اوغلی غاریبهای، ایسحاق، جعفر، محمد صادق دورت بالا-
سی بولوب غاریبهای آتاسی قناعت اورننه اولتورمقده
طلب لانداریسحاق ملالیق یولمه کریب شهر او فاده تحصیل
قیلمقده ملا جعفر روسچه او قوسین تمام ایتمکان هر ملا هر بر
تورلی هنرگه کیریشکان او منلی بالالری باردور.

۳ نچی شریم بیگ بالالری.

شریم بیگ دولتلای آدم بولوب اولده مناقیق شو-
ل ایل گا باشلق قیلغان بو ذات بولب بایغاس، توقو،
یعقو بیای اوج اوغلی بولدو. بو ذاکلر زاماننده داوولت
ایکالری بولدو. حاضرده بایغاصیدان بالباق، توقودان خدا-
ی بیرگان دیگان توغانلر میز هنر کسب دان بی بهره غا
فلک او بقوسینه قالمقده دور.

۴ نچی خوندیق بالالری.

خوندوق زاماننده داوولتلی آدم بولوب جوروت آغه.
سی بولغان بو آدمدان، سلطان، میدات: ایکی اوغول
بولغان بو آدملرده آتاسی اورننه اولتوروب آکاسی
بولب حاضر سلطاندان: قادیر قل، میدات دان ایمان
علی آتا اورننه اولتوروب جوروت بیلاگان اولسکانی

بولوب ناموسلى آتا - بابالرين اسملرين كوتاريب ايكي
آرسلان آغزين ده ناموسين چيبارماي تورغان ميداد او -
غلى ايمان على غير اقل يكت لردان دور .

۵ شاديقان بالالرى

شاديقان عقللى آدبلى آدم بولغان بو آدمدين بر
نيچه اوغلى بولوب بىرى؛ بيك تان حاجى . باشلقنك قرق
جكت جيوب جكت ليك داورين سورگان خبالنه ني كالمسه
آنى قىلغان عمرى نىنك آخيزينك حاجى ليق زيارتين
قىليب ۱۹۰۹ نچى يلك بارسه قايتماز سفرگه چيقب كندى .
بيك تان حاجى دان؛ توقتوسون، على آصغر، سايه - ان
ديب بر نيچه بالالرى باردور على آصغر آتاسى بيك
تاندىن اورنه اولتورمغه اومتولمقك بولسه ده آغهسى
توقتوسون چيريكچى ايلنك بر طرف نىنك باشلىقى
بولب (دين . ملت ميژگه سوزلىق قىلمقك يورت آغه -
سى دور، ليكىن بيك صابرى عدالتلى بيك وعلى بر جيكتمور
باشلىقنك ياخشى داندار آدام ايدى . . . .

۶ توركالىدى بالالرى

آبسا هيلك نىنك اوچونچى اوغلى بولوب زاماننىك
آرسلانى بولوب آدم صورتنك باطيرلىق برلان قول

آلدونه بر نيچه خلق قاراتغان قازاق خانامرى بولغان
كندانصارى . ناؤروز باي نى باشلاب بى حساب قازاقلرنى
قىلچ دىن اوتكارگان قارىشلاشغان دو شماندان قايراقاراب
قاچماغان، باطيرلىق آطاغين آلغان آدم ايدى . بو آدم -
دانك شام خان باطيرخان، اوركنچى، قاراساي، دىگان
چوتقره بش اوغلى بولدى . شامخان دىن بر نيچه اوغلى
بولب ملا قىليم آخونلىق برلان معلم دور باطير خاندان
بر نچه اوغلى بولوب موراتعلى دىگان بر ايشطر چين
آصقالى حاجى سى بولادور اوركونچى دان اوتامباي تاووش
دىگان مشهور آدملىرى بولدى قارا سايدان سورانچى بوده
غيراتلى جكت لردان دور چوتقاره بالالرى شيربوطة بالا -
لرى حاضر آباھيلك بالالرنان صاوده كارلىك برلان داو -
لت له نيپ فقيرالردان مال اوموت قىلماغان چوتقراين
يعقوب حاجى ايلنواين موراتعلى قىلا كمت حاجى بولادور .
حاجى ابن نارنقل ارفا شهرينده مدرسه عالپهده تحصيل
قىلمقده .

ناربوطة بالالرى

ناربوطة زاماننده آباھيلك بالالرىنك جولبارس بولوب
قالغان اون اينى سى بر نيچه ايرگان يولداش بولوب
اونبرى آباھيلك نىنك قىچيلهغان ارسلانى بولب اطرافنك

بولغان قالماق لورنى چابا باشلهغان. بيت آلدونه كيم كالمه شونى خايزهغان آخیر آجال اوغو آدم قولنان سبب بولغان ايمدى ناربوطةدان سولطاناي ابن ملاصاكه مسجد امامن .

شربوطه بالالارى

شيربوطة آباهيلك ننگ اولواوغلى بولغان جان راحت لاندىورغان ناربوطه تورا كالى. شاديقانن آغەسى بولوب عمرنچه دولتلى بولوب اونبر اينيسينك عيزات حرمانى برله عمر اوتكاردى. بو آدممان بر نيچه اوغلى بولوب بر ايلتودىكان ايمدى. ايلتويدان موراعلى حاضر شيربوطة اورغونتك اتاقلى دولت قادى-ولى جورى آقصاللى بر ذاتدور. بو آباهيلده بالالارى پارچهسى ايلك آتا بابالرننگ ايسمايرين كوتارمك برلەن مشهوردر آبا. هيلده ايلى = چيركچى ايلى = قەير پولاط ايلى ديمك برله پيشبيك اوياننده .

فصل پولاط بالالارى

تەير، پولات برتوغان ايمى تيمر بالالرين بيان قىلوب اوندىك ايمدى پولاطدان جيتى اوغول بولمو (طاھير بيك) صوراك، تاتقى كوتان، آيەكە، ايشانقل، سالبىك ايمى سالبىك

بالالرى سالبىك اوغلى آتالب آرتوتون بور وچو ايلندە داھير بيك صوراك. تاتقى كوتان، آيەكە، آكيم بولار اولوخاتوندان بولوب بوپش اوغول بالالرى بش كوراك آتالدى. بول اورغلر هر ايلگا تارالمقده قىرىقى توتون اياسى بور وچو ايلندە آلتەپش ديگان آتاقلى قادىر-لىسى بولە دور .

ايسانقل بالالرى.

ايسانقل زامانندە جوروت سوران اولوغ بولغان اولوقنك (كاتمان دوبە) آنجىيان چيرلاب تورغان دونيا بوستانى جان راحتى بولغان چويى آلدى قالماق قولنان. چوي ايچينە صولطە صار باغيش كالمگانه ايكن يوز يل چامالى بولوب بوذاتين تورغان يري توقمقدين اطرافى بولوب قيشلاوسى بابا آتا. طاغ ننگ كون يوروش طرفندە ايسانقل قيشلاو شول ذاتدين قونوشو بولوب قبرستانى ايسكى توقماقلى دەموجوقدين قوراسى بولمقده بولسە دەخدا حكمتنى شول قورا موجودى كوندان كون فقيرلان مقده هم اولمككە ايميش، ايمى (ايسان قل) دان نياز بيك، حسن باى، موسنباى، قونتق، سەيد قارە صارت، قوات، عبدالرحمن، شوروق. ايكنچى خاتوندان بصار قل

نظارا اون اوغول اون اورغقه تارالدى بىيانلرى آلدە
 كىلور ەر بردان پش بولوش ايل حاضر ايسان قل
 اتالمقده بو ذاتدين بالالرى پش بولوشدين باشلقى بو.
 لوب پيرژييوال اوياننگ نارين اوچاسكاسينه قارامقده.
 نارين آطباشى قوچقار يرلامكە ەر برلرى ايمدى اوز
 آتالرننگ آتاقين کوتارمكده حاجى اوغلى صوان اوغلى
 اورمان اوغلى ديهك ايله.

نياز بيك بالالرى.

نياز بيك وقتندە چورت آغەسى بولغان. بوذاتدان
 سكين اوغول بولدى. بارچەسى قرغيزدين بيكلر بولوب
 قاي برى خانلىق دارجە سينه جينه يازغان، لىكين خانلىق
 ايسهين آلغان آنى هم بيان قىلورمىز. ايمدى نياز بيكدان
 سكين بيك برنچى بيردى بيك، بيرديخوجه، صوان او-
 رمان خان، حاجى، شاتان، خوجه بيك، ريزقسل بيك.
 بردى بيك. بالالرى آياق سىز بولوب ككتدى باشقه
 توغانلرغه قاراغاندە آدمدان چيز چومارماندە اولسكانى
 بولوب جازىق سىز آدم لرنى اوروب چيز چومار اتالغان
 بيرديخوجه دان آبيلاي ديگاني بولوب قاديرلى آدم بولغان
 ايكي اتاننگ بالالرى حاجى صوان ايلندە تورمقده.

صوان بالالرى.

صواندان: عادل، موسى كه ايكي اوغول عادل
 زامانندە باطير اير آدم آدم. صوراقندە آرسلان بولغان
 اورمان خاندى اولتورگان. بوغو تو خازاردىن ميرزه ديگان
 اولسكانن كوب ادروشده . . . . .

يعنى بوغو، صار باغيش اورشوندە اورمان خاندين
 خونون قوخان اورشە عادل ميرزه ننگ باشين كاتريب
 اورمان خاندين خاتون بالالرننگ آلدونه تاشلاغان بو آدم
 بوله دور.

موسى كادان بايغاض قويكالىدى مك كالىدى بوتاي بايغازى
 بولارى حاضر صوان اورغوننگ اتاقلىسى بايغازى عمرنچە
 يمانلق كورماي دولت ايكاسى جورت آغاسى بولوب
 ەر سوروبدى. ايمدى بو آدمدان قابصالاک، ايسانقل
 ينفده بر نيچه بالالرى بولوب قابصالاک بر نيچه بييل ايل
 سوراب پاديشاليف خنمئلرين قىلب قولدان كالكان قدر
 (دين) آدملرين دوس توتوب مللت ميزگە خدمت قىلمقده
 ايدى. عمرننگ آخيريئندە حاجى ليق زياراتين قىلب بو
 مشقت دونيادان اومت اوزوب آخيرات يورتونه جونا-
 دى. ايسان قل حاضر باباسى ايسانقلدين زامانى باشنه

کلب کوٹلونه نی کالسه قیلہ بیلب برہولوص صوان ادغلین
قول آلدونه قاراتیب تورمقک بر طرفدان دولت کالسه ده
ایکنچی طرفدان یاشلیق کلیب عقل بولمهز ماز بولوب
قورمق و قنیر، ولسکین عقل برلان ایشلا مکده تدبیر
یورگوز مکده هر ایش آغہ کینمکک اوتمک ده دور بر آز
چیرله غانی بار دور.

موسی کادان هایغازی ایمان نی بولسون یولداش
آن ساسینان بسایاسی بولوب یوردی ایل باشی
بایغازیدان قابصلاک بوده بولدو آرسلان
عمری آخیر بولغاندا بیت الله نی خاص قیلغان
طواف قیلب کعبه نی مکه شهرینی جای قیلغان
ینه بایغازیدان ایسانقل باختیگ حاضر یورو بتور
قولدان کالسه ایسانبای دین چیراغین یاغیب تور
بلا بولوش ایسانقل آدمغه کیلار داوله مناوشول
علم او قوب بر یاقدان معرفت نی آلب تور
کوباکان شونکغو علی بای بولردین بولسون کوکلی جای
موسور علی یونس مایلی مای سیلای بیرگین اینی بای
عیزات قیل قاسم علی قاراچی حاجینی قادیرین بیلسگان سین آنی
ینه کوبه کان حاجی چوخه نی بولار صار باغیش دین تورغانی
او غار بولساک نصیحت یوقدور سوزوم یالغانی
اخیرت سببین آز یقی مللت که خدمت قیل داغی.

اورمان خان بالالری.

اورمان خان نیاز بیگ دین دورتنچی اوغلی بولوب
زمانینک خانلیق قیلب ایسیق کول، چوی، آطباشی، نارین
ایله اولیا آتانهنکان اطرافی بولوب شوآراده بولغان
خلق نی سوراب تورغان هر ایشک بمانلیق قیلمای پوبوزه
برلان ایش قیلغان اولومی آدم قولنان سبب بولغان.
اورمان خان دیب آتاق آلغان. نو اروز بای کنانصاری
دیگان قازاق خانلری اورمان خانغه ایلچی چیارگان
قازاق قیرغز بیرگیب خانلیق نی هریمز آلب دوشمانغه
قارش تورالی دیب اورمان خانلیق نی بزگه بیدرسون هر
ایشنی کانانصاریخان اوزی بیلب قیلسون دیب ایلچیلر
نی اوزاتغان یغشی عزات حرمت برلان بیلاک بولک
ایلان اول ایلچیلر جولندان قرغیز مالقان اوغیرلاب بارا
جاتقان برنان قرغیزلر قارماب اورمان خانغه کلتورگان.
بولر ایلچی ایماس اوغرو ایکان دیب دارغه آسورغان.
جواب یوق ایلچیلر نی اولتوردو دیب ناؤروز بسای کنا.
نصاریرخان طینای قالباق باطیرنی چاپدی. ایکنچی یلده
تمام قرغیزنی قیلچیبین اوتکاریب قرغین قیلماق چی ایدی.
توقماق دین کونچپیش شمال طرفنده بر توبه اوستونه
توشکان. بز دین قرغیز اورمان خان تورا کلدی باطیر

باشلیق آزر اق قرغیز لر جنوب طرفی چوی صوبه نینگ جانغه توشکان. شول سودان صوبه بیرمای قازاقلرنی آرتقه سورگان، آخیری تقدیرغه تدبیر یوق قاچه باشلاغان. آر- تیغان قووب قرغیز لر کفانصاری ناؤروز بای نی باشلاب بی حساب قازاقلرنی قیلچیدین اوتکاردی. اول جیببارگان ایلچیلردین یمانلیق نان قانچه لیک زیان ایریشدی. یما- ندین کازه قاتی یغشی ننگ شاراقاتی دیگان مقال بار البته یساغشی آدم یاغشی بولور یمانلر هر وقتده شولای قیلور. ایهدی اورماندان اومت علی، چارغین، سیمهان ینه بر نیچه اوغلی بولوب اومت علی آتاسی اورمان خان اورنینه اولتوروب نیچه ن آدهمین باشین کیسب قانین توگوب یازقلو آدملارنی. شوندا ی عادل لیک برلان عمر سوروب آتاسینک اورنیده خان بولوب، کیلماس سفر یغه کوچدی. شول داندان؛ کوکناش، آفتاش، اوتو- قناش، چاقماق تاشی، نور تاش، جاپناش، تولکاتاش، کینچا تاش، بالغاناش، اوشبو توغوزو بر خاتوندان ینه باشقه خاقوندان داخی بیش اوغول بولغان جمع اون تورت اوغول بولغان اولگی کوکناشدان یابای دیگان اوغولی بو لوب شول عصرده عادل لیک برلان عمر سورگان بر یکت دور. بیشنچی نور تاشدان ملا ایرماک بو اورمان خاننگ

اورغونان میللت کا خدمت قیلماقده دین یولینه جوگورب طالب لیک قیلب قهار حال قولونان کیلگان آده-لارغه مبارک بولغان دین میزنی اویرانیب میللت که خدمت قیلماقده ۳۷ یاشده بولوب بیچاره حال دین اوچون جانین فیدا قیلغان برداندور.

حاجی بالاری.

حاجی دان فوطاخان، بابا آبوخان. فوطاخان دان باطیرخان باطیرخانمن مونغاشی دولتنلی هر یورت آغاسی بولمقده بابا حاجی دان قاراج حاجی تنتیمیش حاجی ایساخان قوالچه حاجی تولامبای دیب بر نیچه اوغلی بولوب حاضر بابا حاجی بالارینگ یورت بیلاگان اولسکانی حاجی صوان ایلی ننگ آقصاقالی قاراج حاجی بوله دور. لکین انصافی توفیق دین دارلقغه هم شریعت مصطفی برلان عمل قیلماق یالغور حاجی صوان ایماس بارچه قرغیز بالاسان آلدوده دور. آطادان قالقان مالنی میراث خورلرغه تاپشورغان، یتیم لرگه مقلرین بولوب بیوگان، دین آدملرین عیزات حرمت قیلغان، کوندان کون خداغه بنده لیک قیلب عبادات غه مشغول بولمقده. قاراج حاجی دان نوغایبای، محمدجان ایکی اوغول

حاضر بوايكي اوغل آقاسى اورننه اولتوروب يورت
آغەسى بولمقغە اومتولمقده قول سونوب وقتن كوتوب
جومولمقده دور.

سكيز بيك بالالرى

حاضر سيكز بيك بالالرى نىڭ داولتلى
جوروت آغاسى بولوت طورغان (صوان) اوروغونان
موسى كە بالالرى بايغازى قويكالىنى قابصالايك حاجى، ايسان قول
اورغو. اورمان خان اوروغونان تيزا كباى قومان جاپاي.
تولكو حاجى بالارنان قاراج حاجى، مونغاش، ايسا خان
بولوب بولاردىن بياني اوتتى. قوبانده شاتن اوروغونان
قاسم على حاجى بودات دىن كە خدمت، دىن آدملرنه يو-
لداش قاسق مونافىق لرغه سىرداش سوزلاگاندىن جاليقما
غان نصيحت دان طاليف ماغان هر مجلس ده بالغوز اوزوسو-
يلەگان بودات دور. ريزقل بيك بالالرنان چوخه، غاص ايكي
سى آتالى بالالى سيكز بيك دىن آتاقلىسى چوخه، جوروت
آقصاقالى اولسكاني بولوب بالاسى غاص ياشلرنىڭ آغەسى
بولوب ايكي سى برداي داولت سورمكده، قالغان بىر دى
خوجه، بىر دى بيك خوجه بيك بالالرى حاضر منافىق دان
بىر آز آرتمه قالمقده بولسده صوان اورمان خان حاجى

شاتىن ريزقل بيك بالالرى آتالرنىڭ آطاغىن كوتارىب
هر بىرى هر بىر ايساگا باش بولوب ايل پورا مقلينه ايسانقلدان
آلتى آتابوروقچو بىر بولوس بوروقچو ايلي آتالمقده
حاضر داولت ايسا سى جوروت آغاسى بولغان صادير، عيسى
اوغلى سيكز بيك بياني شول جورا كينده اوتو بارايرلر-
گە بيك كرك آخىق لرغه نى كراك.

شساتن.

شساتن: قاچى آندىن مېت حاجى آندىن قاسم
على حاجى، شىرعلى حاضر آتا ايسمن كوقارىب شاتن
ايلى دىمك بىرلن بىر بولشدىن باشلىقى قاسم على حاجى دىن
آغاسى شريعت يولداش دىرلك بىر آدم در. كونا
كون داولتى آرتىلماق لىكىن ملت كە خدمت قىلماق
بىر نېچە آدمەن آلدە بولوب دىن آدملرنه عاشق بولغان
شكلى هر آدم دان حقارة قىلماق شريعت كە قبول كلمه سە دە
اويرانگان عادت بولوب ايهدى حاجى لىق زىباراتن
قىلغاندىن صولق خىداغە بىن دىلك قىلوب كونا كون يىغشى لىق
عادتلرن باشلاب يمانلىق عادتلرنى تاشلامقده در. يالغوز بىر
بولشدى شكلى مسجد مدرسه سالىب خلقينه دىن - ملت كە
خدمت قىلماق.

ايريز قل بيك بالارى.

ايريز قل بيك دن: قايدو، عثمان، موسورعلى، قايدو دان: چوقو. چوقودان غاص بولوب حاضر اويلاغانين قىلا بيلگان شكلى خلقغه باش ليق قىلوب بالاسى غاص نى معرفت سيز قويغان شكلى خلقى نى قايدوسى اوچون دين ملت نه خدمت قيلمىغي آز. اوشبو ايريز قل بيك ايلى يالغوز غاص نى آغز ينه قاراب نى ديگان فرمانه قوانوب تورسه ده خلق نى قايدوسى كوز سالماستن توتونىگه آقچه ساليب مالىن آلوب آطاغين چيقارمقده، اورنسىز يرگه مال صرف قىلوب ماقتانماقده. معرفتلى آدملىق قاشنىده خلقينه قايدو، دين گه خدمت زماندين احوالنان بى خبر بولغان آدم لرنى آخىق بيلالار. خلق غه ضرار تيگورگان آدملىرى عقل سز بيلالار. بزددين قاى بر آخىق لرمال جانلرىن قربان قىلور. آنداي آدملىرىن يولنه اوز خاتون بالالرىنه اون تين صرف قىلماغان آخىق چىقىم ديسه قوانغاندىن يالغوز بالاسن خدمت قىلمىرىب بىكر مى اوتوز تنكه نى دايار قىلور بىچارالار.

تولكى بالارى.

ينه نياز بيك دين: ايكنچى خاتوننان تولكى حاجى بولوب قيرغيز بالاسينان اول حاجغه بارغان بو ذاتىر.

آدم صوراتينه آرسلان ايدى قىلغان ايرلىكى نى بىرى اوزون قاچىرغان بولبارسنى ملتق بىرلان چاويب آلغان. ينه كوب قىلغان ايرلىكلر بولغان بو ذاتىن، قومان تيزا. كباى ايكي اوغول قومان ديگانمىز باشقه طوغانلر چه دين ملت مىزگه خدمت خداغه بنده لك قىلماقنى يوق بولسه ده دين آدملىرىنه دوستان يتمش ايكي ياشغه كلگان بولاندى همان بى ليك گه سايلانيب آلدونه كلگان سوراق غه عدل ليك قىلمازدن پارا آقچه آلوب بوتوم قىلماقده. تيزا. كباى زمانىمىز دين حالقان بر آز خبردار بولسه ده ملت كه خدمت قىلمىقى آز بولغان بولاندى قايدالى ده ايماس.

ينه ايسان قل دن.

ايسان قل دن: سيگىز اوغول بولوب بىر نچى نياز بيك بالارى تارالدى. ايمى قوتىدوق سهيده، قوات، عبدالر. حمن، شوروق، قاراصارت، باسارقل، نظار جيتى اوغول جيتى اوروغغه بولنمىز بىر بولوش بورو قچو ايلى آتالمق ده. قوتىدوق سهيده اورغو اولدىن شول ايلىگه باشلىق بولوب كالگان قوتىدوق سهيده دان شامىن آندىن بايتيراك آندىن بالباق بيك چورا ايكي اوغول هر بىرى زاماننىڭ آرسلانى بولوب چىقمق ده بولسه ده عمرلىرى آز بولمىز قايتماز سفر نه

كوچىدىلار. الله آرتىن خىر بىلى قىلب مونداغىلرنه
عەر بىرسون.

باصارقل بالالرى.

باصارقل دان: دورت اوغول بوليب بىرى عيسى آندىن
آلتى اوغول بوليب بىرى صادىر حاضر بوروچو ايلينىڭ
اولكالى دولت ايگاسى (دين) ملت كە خدمت قىلب
بالالرىن معرفت يولفە سالغان بالغوز بوروچو ايلقان بو
ذات بولب قىزى توقتاي نەو صرف او قوغان بوتون
قرغىزدان بالغوز بولسە كرك آنىڭ اوچون نەو صرف
او قوغان قزغىزده اير بالالرده آرتا بولور. شونداى او-
متلى ايرلرنى كوگولگە توقو كرك عىسس اوغلى
صادىرنى اوغلى اوروستام حاضر بوروچو ايلينىڭ بولوشو
بولغان شىكلدى بىفە دە اومتولمق دە دور.

نظار بالالرى.

نظار دان: بوتالى، بوتىلى، بوتىلى اوغول بو ايكى
آتاننىڭ بالالرى نظار اوغلى دىب آتالدى. بوتالى زا-
مانفە اير يورا كلى آدم بولدى. اورمان خاندى
اولتورگان سىيىق اوروغونان على بىك دىگان آدمدى
آلتى يولداش بولان بارىب على بىك نى كىيىك لب

۳۸

يورگان يىرنان قارماب كلىب قصاص اوچون اولتورگان.
بوغو صار باغىش بر قىلچىردان بولە توروب آرالرنده
كوب قان توگوش پايدا بولدى. معرفت سىزلىك دە بر
برلرىن اولتورمك نى ھىر بىلدى ..

نادىر بىك بالالرى.

نادىر بىك مامت قل دولت؛ اوچو كادان بولب مامت.
قل فولاط تيمرجىشى بولوش. ايمدى دولت دان قارامورات
نادىر بىك، باى، ايكنچى خاتوندان: على دورت اوغول.
قارامورات اورغو نياز اوغلى آتالدى بول اورغدان
قالدما دەيگان آتاقلى سى قارا غاۋنىڭ كون چىقىش صو
طرفندە مسجد قالدما دە مسجدى بولب دين خدمت نە طلب
قىلمق دە، نادىر بىك دان مسلمان، صادىق ايكى اوغول
مسلمانان زىياد آبو كە، قوات اوچ اوغول قواتدان
بىردى بىك ابن خدای بىفە ابن عادل حاجى ابن آبيلاى
حاجى . على دان آق قولاق دىگان اوروغلر بولادور.
پايدىن قالقول آندىن شىغاي شىغاي دان كو باگان حاجى
بولب نادىر بىك ايلينىڭ باشلىقى دور.

طيناى بالالرى.

اوچو كە، تولكو، خدایان، ايردينە دورت اوغول

38

(^&{-ш^у±=> сМ^ЦГ»- ^ \и*» ^у*у ^1к*ь

Ц Д» и? г л е Ы , ^ сил и :< ^ Ы ^

4«*л. ^Л&^5=> а»^л»_)Д*& д^^Дл оШЗ^

и)1ни*-а^- .об¹ В3^*_*^-р>*°

,^|д*&и<и*1Б v-*--1 ул &У 4йА3^ и-1с^1 и«Л^
^1х^1*' о!^^Т -^-з Х«<л*^ Ц^и^-5^^ Бл^*

-У^У. Л>?;>) ^1^-11^ асв^Бл. «-Л*^ 4^!^Т

ДА*»

^у*>1 ^ ^ л» о^;1 и~Дл-' ^г*

и|с^| ^ Ш ^ ^ ^ И х Т ^ . . Л х * Б | 4^=а1.Т
«у^Цл^*^)л^^Ц < / ^ 1 <и^^1 о^Л^>5-»^

بداننى قېرىغە كىرگىزگەندە نظام بويۇنچە آسمانغە.
 اوچدان يگرەسى ۶۰ مرتبە مائىق آتقانى بزدىن قىرغز-
 لرغە بىرغىب تماشاش كورولدى بىرنىچە نصىحت لىر سويلاندى.
 بوذاتىدىن فايداسى قايىد بولسە تىنگان ايدى هرچىلە
 مىڭ سوم بىرىب معلم لىر كالىتورىب ملت مىزگە خدمت
 قىلۇب ۱۰ مىڭ سومغە مسجد صالحىد بىرىب بولغارى صاوت
 بال چىلاڭ لىر قويدورغان شىكالى (دىن) مىزدىن بىشىكى
 ملت مىزدىن ايشىكى بولغان بىر اولىكان مدرسە سالىق
 خىدادان بىرتىلاڭ كى كۆلۈنە كىندى. باطىردىن كۆلۈنە
 كىتكەن تىلاڭىن آرتىنان قىلوغە اومىلى اوكلارى غىرت
 قىلدى. اىكى نىچى اوزون بازيلغان تارىخ دە يازامىز. مونە
 شابداندىن باشقە آدم لىردىن حال لىرئان خىبار لىر يازىلمادى.
 لىكن باطىر حاجى نىڭ دە حالى آزراف بىيان قىلۇندى.
 صائب آلىدىن: جوبە صار، آيا قوات، آلمە كچوك، قار
 اوسان، چوماى، شاه بىك، آلتى اوغول قواتىدان. قوات
 اوغلى آلمە كچوكدان آلمە كوچوك اوغلى قار اوساندىن
 قار اوسان اوغلى چومايدىن چوماى اوغلى جوباصاردان
 اسلام بىك اهن تولە، قىبول آندىن مورىتلى آندىن محمد
 على، موسى محمدعلى حاضرى صائب آلمى اورغونىڭ
 آچىق فكىرلى جورىت بىلاڭان اولىكانى بىرنىچە بىل بادىشاھ

خىدمىتلىرىنىڭ بولۇپ اورسچە اوغۇشان. ملتىمىزگە خدمت
 قىلمەغى كۆكۈلۈنە بار. پارتىيە لىق تومانى قابىلمەك بولسە دە
 (دىن) آغەسى معرفت بقاسى بىرىكت.

چونك چارىق بالالىرى.

سوطايدىن ايشىم. صار سەھىد توغور. اوچ اوغول ايشىم
 دان ايشىم اورغو هر ايلگە تارالمق دە ملا آنداش دىگان
 آتاقلىسى نارىنە قاسم على ايلەنە صار سەھىد بالالىرى ايمان
 قل، تىمەر آتالدى. توغۇز بالالىرى چونك چارىق آتالدى.
 توغوردان خوجە كوكول. تولباى. على شىر. دورت اوغول.
 خوجە دان: كىداى اولجاطوى مورات. آتام قل. كنجە قوزو
 بىش اوغول. كىدايدىن: اىر نىظر، موسى بولردىن بالالىرى
 كىمان دوبە دە اولجاطى چىركاى بولردىن بالالىرى قوچقار دە.
 ايمىدى توغور بالالىرى چوك چارىق آتالمىغى اولجاطى
 چونك آدم بولغان. اىكى كاوشىنە اىكى اولاق كىرىب
 جانار اىنگان. بىر يارىتىق بولغارى زورغە اىكى مەسى
 چىقاندىن. موندای بوغە چارىق چاق كالمەسە مەسى لاق
 ايماس دىب. آندىن چوك چارىق آتال كىنگەندور.

ياربىك لىر.

«ئىفادان سوطاى. ياربىك اىكى اوغول سوطاى بىلا-
 لىرنىڭ بىيانى اوتىدى. چاربىك دىماكى آناسى اولىگانە»

قارىندىن جارىب آلغان اوچون جارىك آط قويغان. بول اورغدىن كوبراگى تيمر فولاط ايلنگە بولسەدە ھرايلىگە تارالمق دە. بول اوروغدان ملا مكاش توقماق دىن چالا قازاقلرنىڭ ايچىك ھەر يردە ملتەيزگە خىدمەت قىلمىكە دور.

دولس بالالرى.

دولسدان دورت اوغول: توقو، جانطاي اولو خا. توندان مناي يالغوز اورتانچى خاتوندان تازدر. يالغوز كيچى خاتوندان توقو بالالرى قارا قورساق آتالدى چويدىن شمشى دىگان يرينكە. جانطايىدان دورت اورغ بولب برنچى آقچابواورغو، ايكنچى آيوكە اورغو، اوچنچى توقتوقو اوروغو، دورقنچى تاشنوقوم اوروغو؛ بو توقو. جانطاي دىن آناسى كيكز قورساق ميكشاك دىگان بولوب قورساق نە نى اوچون كيكيز تارتغانى مشهور دور. تاش توقوم اورغونان ملا ايسماعىل حاجى قل دوپنە اوغلى وعظ نصيحت قىلغانكە يورا كنان اوت، كوزدان ياش، آغيزدان نور، شيرىن سوزلر ساچىلغان خوش صحبتلى بر ذات دور. بو ذات شاپدان ايلمان دور.

مناف بالالرى.

مناف دولسدىن ايكنچى خاتونى اصل خاندان يالغوز

مناف اصل خاندىن آتاسى نىماندىن آق ايشاندىن قزى بولوب اول ايشان وفات بولغان صـ و ك دولس بى كوب مال بېرىپ آصىل خاننى آلغان جيان طغاننى قوم نان بولور دىگان. پىغمبر ھدىلارنە قاراپ اول ايشان خوجە ذاتنان بولغان. آننىڭ اوچون مناف اورغو. آصىل ذاتلىق قاتشوب آتاسى منافدىن تارقتب ايسل سوراب جورى آغاسى بولوب كەلمىكە دور. دولس بى دىن اوچنچى خاتونى مونچاق دىگان قارا قىز دىگان قالماق خانداننى قزى كاهىن (غىيار) بولوب، دولس بى دىن بېلىنكە بىر بالا بارلىقىن سىزىب دولس بى دى چاقىرتب آلىب قز آتاسىنان رخصت سوراب قارە قىز خاندىن رخصت بويونچە مونچاق دولس بى گە تىگان. خدا حكمت بولور دولس بى دىن اوچ خاتونى خدادن سورانب طلبلر يىنكە بولغان. بروقتكە اصل خان دىن بويىنە بالا بولوب قالغان. خان قزى مونچاق طلبنە جىنە سەدە، اولو خاتونى ميكشاك قورساق نە كاباز تارقتب بووازلىق صفت كورساتب اصل خانغە مصلحت كورساتكان. مین بو قارنىمە قويغان كاباز بولب سىزگە مصلحت بولسە بو بالانى توقو جانطايغە اينى قىلسام يعنى مین قودور دم دىب خېر قىلسام اصل توپى سزنىكى بولسەدە مین باقغان سېبىلى انتمق بر بولور. اوچ بالا دىگان. اصل خان

معمول كوروب بالانی بای بیچه، که بیرگان. توغانه بای بیچه
 اوغول تودوردی دیب خبار قیلغان. بیلگنلر اصل خان
 تودردی بای بیچه ننگ قارننه غی کیکیز دور دیب. کیکیز
 قورساق میکشاک دیب آتالیب کیندی. بالاننگ آطین
 منای قویدو. موچاق دان ایله بیگ یالغوز. ایله
 بیگ دان بیش اوغول بارچه سی تازبولغان سبیلی تازدار
 آتالدی. تازداردیگان خالق شوندا بولیب ایهدی منای
 اورغو بهادیر یوراکلی آچق قوللی هر ایشک بیگ
 صابری ناموس غیراتلی هنر کسب کا کیرسه آغه اوتمکه
 کیتمکه دور. منای عرب تیلی بولوب کاندیدات
 معنی سنه دور.

توقونگ جیتی اوغلی.

قارا توقونگ جیتی اوغلی یغش توندو اوغوللری
 دیهک خانونی تو ماینجه اوغول بولم و دیگان معنی ده هر بر
 لری هریردن برگناه قیلغان سبیلی قارا توقوغه قاچیب
 کیلب اوغول بولغان ۸ نچی مولوی یاکی چولداق اورغو
 بول اوروغدان ملا محمد علی جانقراچ نپیره س بولوب قر-
 غیزدان اول بولوب دین چیراغین یاندورغان صار-
 باغش، صولطه، بوغو، سیاقین. ملالری ننگ اوستادی بولوب
 هر بر ایشده آلمه یورگان سیرکسی بولوب قوای نطق

منصب ایگاسی برذات بولوب ملت یولیفه عمر اوتکارگان،
 ملا محمد علی داملا ابن عثمان. ۲ نچی اوسوک دیگان اوروغلر
 کوبو شابدان ایلنک آتاقلی سی عید بای اوغلی صاری بوز
 حاجی. ۳ نچی چیچای دیگان اورغلر تاش دوبه دان میثد بای
 عالم ایکی اوغول عالم دان چیچای قاشقه حاجی صاورانبای
 ایلمده. ۴ نچی (آبیله) نوب آتاسی قازاقدان کیلگان
 قازاق بالاس ایدی. اول قازاق آطالب صوگره آبیله
 آتالدی. ایهدی بول اوروغدان آتاقلی سی بایهبت
 دیگان آطه که ایلمده. ۵ نچی چقیلداق آبیله ایکی سین قارا
 بالطه برله میرکی آراسینان اورکوند قانغان قازاق یور-
 تونان تاویب کیلگان. چقیلداق بالا بولغان اچون چقیلداق
 دیگان. بارا بارا چقیلداق آتالیب کیتسکان. بوچقیلداق
 اورغو هر ایکیگه طارالمق ده. ۶ نچی صابرا دیگان دن صابرا
 اورغو مونی ده آبیله چقیلداق برله آلا کیلگان. بیگ
 یواش بالا بولغان اچون صابرا قویغان آطین بول اوروغ
 آطباش ده آرتوتون. ۷ نچی پش کوروک. بول اوروغ ده
 آرتوتون قایدی ایگانن الله بیلور کیم بیلسون!

بوغو بالالری.

۱ یلیچیردن: اوراز باقدی، دولس ایکی اوغول
 دولس دن تیهر فولاط طیفای دیب برنیچه اورغنه تارا-

لادور. اورازباخديدان بوغو، قیلجیردین اوز آتی صار۔
 باغیش ایمدی. موینو قیلجیر سبیلی قیلجیر آتالیدی. ایمدی
 اورازباخدی، دولس بالالری صار باغیش آتالدر. ایمدی
 اورازباخديدان: آریق، نوکه، حسن میرزه، میرزه قل
 دورت اوغول. آریقدان آریق، تخمی ایکی بولوش
 بیری ایسیق کولدین کون چیقش طرفند ۲ نچی سی کونبا۔
 تیش طرفند حاضر قیدیر دیگان اولسکانی باردر. مرزاقل
 دان آل شهید، تنم شهید ایکی اوغول. تنم شهیدان قابیلی،
 شالتاق، مورتوق اوچ اوغول. مورتوقدان توقتوقل، جمانق
 ابن بوجوقدی ابن صاریق ابن آتابیک ابن خدای برگان
 ابن صریم بیگ یعنی صریم بک ابن تولامیش ابن
 خوجامجار ابن بولان حاجی ابن چیککش حاجی دور. مسجد
 سالدروب دین خدمتنه مشغول دین آداملارین دوس
 توتقرچی آدم دور. ینه جمانقدن قاشقرا ابن صیردیباى ابن
 باى تمیر ابن توقتور ابن عاشورا ابن عارصیمت ابن عیسی
 حاجی ابن ایریزقل. بوتنیم شهیددین مال باشین بیلاگان
 اولسکانی. ایمدی مرحوم بودنیانی تاشلاب آخیرات چونالیدی
 ای عزیز لر!!!

آل شهید اورغو.

آل شهیددان جمانقل، بابا ایکی اوغول جمانقلدان

قیدیق، بیلا ایکی اوغول قیدیقدان قیدیق اورغو
 بیلاکدان بیلاک اورغو، باپادان بابا اورغو. ایمدی
 بیلاکدان توقوز باى، ایلچی باى، شاکیر، قویاش،
 صالحه که آلدایار آلداش، توقوی، توقوچ، صاتی؛ توقوز
 اوغول. صالحه که دان شکور ابن ایرکا نظر ابن توکه
 ابن نوغای ابن بلا قاراج ابن باطیرخان زامانک اولدانی
 چورت سوراغان. آلداشدان بیرنظار ابن علی باى ابن
 سولطانقل ابن صاریباى. بوسار بیبایدین یازیب بتیر آلماز
 ایشلری بار ایمیش جمله دان بری آتاسی ننگ آشین ده
 جتی یوز جیلقی آطغه بایگه جیبوب آش بردی. علی باى
 ابن یونس ابن بایساق ایکی ملگ بر یوز جیلقی نی چوکا
 اویناب قومارغه اوتدورغان ایمیش. آخمت بولسه شونداى
 بولسون خلق دین آیتونه قاراغانده آتاسینان هر اینچی
 آلغانه جتی یوز جیلقی دان آلغان ایمیش برتوسلی قیلب
 باری جیران یاکی قارا یاکی تورو یاکی سوری. ینه
 بیلاکدان آلداش ابن ملگ مورات ابن گیرگه ابن بورانباى
 ابن قیلچیچ ابن بایغازی. بایغازی ننگ قیلغان اشلرین بیان
 قیلسام کورماگانلر؛ ایشانمزلر آلاى بولسه ده بر آز بیان
 قیلورمیز جمله دان بری قاره جول بو یونک اولتور د ب مسافر۔
 لرنی قوندور ب جالانغاچلرغه طون جیه ولرگه آط بیریپ

حاضرگی آدم دین خانامناى ديپو تيش بر آدم دور. كوب
 يالغان بولماس آرتيق ماققامق بزگا دورس ايماز. اى
 توغان ينه آلداش دان بئر نظار ابن جيلقى آيدار ابن
 تيللا كمت ابن چيني باى زاماننده معرفتلى آدم دین بىرى
 بولوب پوموشنيك منصب نه ايريشدى حاضر پورخان (برهان)
 ديگان اوغلى ضيالى يكت لردان حساب قیلونه دور.
 ملك موراندا صاصيكه ابن صاربيك سلطان آتالغان اولى
 روسغه باش سالغان آندين پوموشنيك منصب نه ايريشكان.
 بزدين قيرغيز ايل سوراسه سلطان ديب آتاق برگان
 صاربيك سلطان ديمك شول دور.

فصل صولته اورغو.

تغاييدان: بوغوروسدون، قويلان، قيلچير اوچ اوغول
 بوغوروسدانان صولته، قويلانان جيديكه، قياچيردان
 تيمر بولات، طينابوغو، اورغور بوغوروسدون دان ايشتك
 ايشتك دان بالطه، توينه، صولته اوچ اوغول. صولته دان
 كوننو، قولتو، چاق. كرتنودان توقباى، قاره ميرگان،
 قاشقه باش صارمان، چوك مورون، آلتى اوغول. آلتى
 اورغغه بولوندى. هر اوروغدان هر آهل باش باردور.
 شاديقان باگغازى، جان جيكت صاربهصاق، صارمان

اورغونان آجامباى چوك مورون اورغونان صاغيم باى
 ديگانلر.

قولتو اورغو.

قولتو اورغو چيلباق، آتالدى كوزو چيلباق سببلى
 قولتودان آدينه، منهكه آدينه دان آتا كوچوك، ايلچى بيك
 بولردين بالالرين آيوخور ديبور آيو ايتين جيگاننى الله
 بيلور كم بيلسون بزدين قيرغيز بيراو نيهز قيلسه شول
 صيفت برلان آتاند بيرا دور پش خامان، جورو، قوى بورو،
 قرق اوغرى ديگان كى انتمق سيزليقدان پش خامان
 هنر سيزدان بوروجاقتندان اوغرو قيلغاندان آصاق بو
 رو قوى بورو برادرغدان قرق مال اوغريلق چيقغاندان
 قريق اوغرى آتاغانلر آيو ايتين جيگان سببلى آيوخور
 بولو كراك.

چا. اورغو.

چا. چادان: بولك باى، تالقان. بولك بايدان بولك
 باى، تالقان دان تالقان اورغو. ايمدى بولكباى تالقان بالالرى
 بر نيچه اورغغه بولونه دور. بولو كباى، تالقان باى سھيد
 بوتيش بوشقوى قتموميت، اوكو، ايسيرگاميش آصاق
 بورو ايشخوجه، خانان، جانقاراج ديگان اورغلرغه بو-
 لوندى. بولكباى اورغونان قتموميت ابن عادوچى.

عادوچيدان قورچو حاجى صولته اورغونىڭ اوڭلى ھېگە پارغان بوذاندور. آط ېرلان آوغان ايران طره فنان. قورچو حاجى ابن سليمان حاجى ماضر بولكباي آقصابلى جورت بيلگان. ايزيرگاميش دان آيدا بوسون حاجى ابن عمر على آبولمايز. آقصاب بورودان آباھيلك آباھيلك دان ماموت، ميقى بيك دان اورستوم، بيك، صار باغيش عثمان بيك دان ايريز بيك، آچى ابن ملا قل بولرنى بولكباي ديب آتايدور. بولكبايدىن اوز ايسى قاراچى ايدى بر اوغرى كىلب جيلقى آلبارا جاتقان جيران قارماب آلب اوغرنى جبرله ديبلى اوغرونىڭ جبرى بودور.

(شيعرى)

مال آلەين باينان	مال او تلاغان جاينان
بولاك بولاك باينان	بولونگان آرىق تاينان
قاراچى تالغان باينان	مال او تلاغان جاينان
قارسى قيصقاندىن آينان	خاتون آلب قرضلاندىم
مالين تاھماي درتلاندىم	براسام ھر بركونك يوزكلىدى
قارا جانغه كوچ كالىدى	اوغرى قىلب تالغاندان
بايلوغا جاتوم خوش كالىدى	ديبلى قاراچى بولكباي آتالپ كتىدى بوجيردين
	معنى سين انقلاب اول اوغرونى قارصينان قنولتوبدى.

ايلگارگى بيز دىن قرغيز دىن عاداتلرىمىدان ايدى ېر خيالى كالىسه ېر آدمى باي قىلماق قهر كالىسه خاتونغه قالوك ېرەك.

تالقان اورغو

تالقان دان قونغورباي، قوشوى، باقى، باخيشان، بايبولات يىداك، كاھر، خامان، ايتى كا، جمانصارت، مومو-خون، ايشخوجە، قاناي، بايسىك، بوشقوى ديگان برنيچە اورغلرغە بولونە دور. قونغور باي اورغو اوچ باغيش آتالدى. ايتى كا اورغو ايتى كا آتالدى. بو ايتى كا اورغو-نان قل دو بوت ابن قاسيم جورت باشلقى. قوشوى اورغو نان جمانصارت موموخون اورغو جما نصارتدان تولا ېر ديدان ايشخوجە، خاناي، چىنى، خار بوز ايشخوجە اورغو-نان جانقاراج زامانندە جورت آغاس بولغان. شوروقدان كوكوم، چوى بيك ايكي جولبارس بولغان. خاناي دان باي سيد بوشقوى باي تىك. بوشقويدان اوز بيك باي تىك زمانىڭ اولوغو بولدى شول پشپەكنى صارت قولنان آلب اورسدين ھاكىم لرنىڭ قولنە تابشردى دىگانمىز يالغان بولماز. بشبيكنى سوراب تورغان رحمت الله ديگان صارت اولوغون اولتوروب آلماطادە اوروس اولوغلرنە خبار

بريپ آندين بر آزعسكر كيلب بيشبىك شهرين بوزوب
 آلب باى تىك نى بوموشنىك منصبه كيرگىزدى. عمرنىڭ
 آخرينده خداغه بىئى لىك قىلب تابقان مالن حاج يولنه
 صارف قىلب آخيرات سفرنه كوچى. تريكلىك سالطانا.
 تين قىلب اوتقى، چىنى دان تىقالى تىناليدان چولپانقل
 حاضرگى صولنه اورغونىڭ اولسكانى بولوب مللت كه خدمت
 قىلماق ده. صار باغىش بالاسىنان بر نيچه مرتبه توبه ن
 بولسه ده دىن طرفينه بارا بار بولو كرك. چولپانقل حاجى
 هر ايشين اويلا ب قىلغوجى بر ذاق دور. حاللارين بيان
 قىلوغه بو كتاب قىصقه لىق قىلور ۲ نچى كىنا بىمىزده يازارمىز.

مومو خون

مومو خون بر نيچه اورغغه بولونب اورغو آنا ايسمين
 كوتهرمك برلانمور. موموخوندىن بر نچى خاتونى جىر
 غال جىرغال اورغو دور تو نچى خاتونى كولچه كولچه اورغو.
 جىرغال اورغونان تانى بىك ابن بىلا آهلچى كولچه اورغو.
 نان شاه ميرزه صوفى ابن بىك تورغان صوفى، تاشدان بىك
 ابن چوڭ آهلچى آتاقلى سى.

باخيشان.

باخيشان آبريقوم يوز يسكرمه اويلىك ايميش

قوڭغور بساى قوشوى موموخون باخيشان اوچ باغىش
 آتاله دور بولرنى يىغشى آيتوب بىرگوجى بولمه دى.

جانغور از

جانغور از، قغاي بى دىن خوقان خانى برگان صارت خاتوننان
 قغاي بى خانغه سلامغه بارغان خان بر قىز برگان بر جارىم
 جىل آنده توروب خاندىن رخصت برلان قغاي اياڭا قا.
 يتقان اول خاتوندىن قارنىنده بالا قالغان خاتونغه رخصت
 بريپ قولنه بر پىچاق برگان. اوغول تودرساڭ سول بىلا.
 كنى قولنه بريپ قرغز آتاك دىب پىچاق نى قولنه بىريا.
 خشى بولسه آنا قاديوزىن ساقلاب اىزله ب كىلور جىمان
 بولسه بىلگان ايشين قىلور دىگىگان بر اير اوغول توغدى
 ايسى اوراز ايدى اوراز جكت بولدو آناسى، آتاسى بر.
 يب كىنگان فولاط كه يوز كنى قولنه آلب آتاسى قغاي بى نى
 تاويب آلمى، خاتون آلب قغايدىن قرغز خاتوننان بولغان
 بالالر برلان انتمىق بولمغان سببلى اوليا آتاغه بارىب تو.
 ردى. آنىڭ بالالرى جانغور از آتالدى. كىموتازا بولغان
 اوچون قوراز دىمى. آندىن جانىن باغار اىكان دىب جان.
 قوراز آتالدى بارا بارا جىمانغور از آتالدى جانغور از شهر يىنان
 بر جىكت آلب چىقىدى يوزو قاره سببلى قارا چورا قويدى
 چورا دىمك چىكت دىمك قرغز تىلننه نمانگه گاندىن بر جىكت

قوشولدى. آغان آزيق آرتوب آلدى بو آزيق آتالدى
ينه برجكت داعى قوشولدى موني سياتى آتالدى سى-ساق
ديمك هرچير ده جورا بىرار ديگان سوزينه كچكنه بالاچو-
لوقدو. موني چيرداكاي بالا ديدى يعنى چونك قورساق
ديمك بارچهس تغاي بي كا بالا بولدى سياتى آزيق چير-
يك قارا چورا اورغو صارباغيش سولته ايچينده قالدى.
بيانلرى آلدە كيلور بربردان انشاءالله!

قارا چورا

قاراچورا جانغوراز دين چكنى: نى اوچون قاراچو-
را ديمك نى رانكى قارا سببلى قارا چورا ديدى. چورا
ديمك يكت ديمك دور. اوز ايسى باشقه ايمدى ايمدى
قاراچورادان نورمان بيت آسان بيك. نورمان بيت دان
اولجه باى دويشام توقوزاق، تولكوچك. اولجه بايدان
جوتاباى شاه بيك جامغيرچى جوتا بايدان چيمچيق ابن رحيم
بيك ابن تولباى ابن اوتاگان حاضيركى اولكانى ايد-
يلباى ابن بايتيراك ابن ملاجىلىق باى، توقوزاق چمچيق
تولتاي شاه بيك ديب برنچه اورغلرغه بولونه دور شاه بيك
اورغونان خاچيكه ابن بوركه ابن چال حاضركى سومورون
دين باشلىق هر بر اشيدە قاشقر سولته صارباغيش غه
بردای، بو قاره چوره ايمدى بولارنى آتايدور قارا چورا
ديمازدان سومورون ديب.

كالدېكه بارينك.

بارينك كالدېكه جانغوراز برلان آتاسى باشقه آنا-
لاش بر توغان دور. بارينك ديمك قرغز ايماز، صارت
ايماز آرا ديگان سوزايتالسى نك شومقارلىقى آز بولسه
پار ديدور شومقار برله بورازداى آراسين تغاي بي دين
صوك برايرگا تيگان شول ابردان كالدېكه، بارينك بولغان
بارينك اورغونان ملا سراج الدين كينچه بايوق برنجى
انصافلى بر ذاتدور كالدېكه اورغونان ملا احمد خداى
برگان اوق. بول اورغلر آز جبرگه تارالمقك آتساغى
آزدور آتاقلى بولغان اوچون سومورون ده يازيلدى.
جانغورازدان صوك. بر توغان بولسه ده آتاقينه قساراب
صوثراتى يازيلدى كالدېكه بارينك اورغو.

آزيق.

آزيق جانغورازدين ايكنچى جيكت بولوب جانغو-
رازغه خدمت قيليبدى يعنى آزيقلىرىن آتسینه آرتيب
كيلبىدى. آندىن آريق آتاليب كندى آتاسى نمانكانلىق
بيك لرنان ايميش جانغه گناه قيلغان سببلى آلتى اوغلى
برله آتاسى دومه خاننى نمانكاندىن آقيب اوتكان سر-
دارياغه تورتموردى. دومه خان بيش اوغلى برله صوده

قالدى. آزيق صو بيلگان اوچون آمان چيقب جانقوراز-
 غه كېلىپ قوشولدى. ايمىدى دومه خاندان ياكى اصل
 خاندان آزيق، آزيقدان حاضر دورت تامغه آزيق
 آتالمقە برنجى بايكوچوك، ايكنچى فيچمان، اوچنچى
 قوزوخونه، دورتنچى بورو. بورو آزيقغه جيبان بولوب
 ميقتيليقنان بورو ايسيمن ككوتەريب آزيق آتالب
 كيندى بو آزيق اورغو هر جيرگه تارالمقە دور هر آز
 ناموسالى مامورباي، ديمگز ديگانلر بار ايدى. هر يردە
 آزيق ديگان اورغلرني جيوب هر بولوص ايل قىلب
 كيندى.

سياق

سياق جانقورازدين اوچونچى جيكتى سياق قرغز
 تيلنە هر جيرده جورا بيريگوچى ديگان سوز بوسياق كيم
 ايگاني معلوم بولمەدى. سياق جورگاننان سياق ديدى.
 ايمىدى بوسياق دان برنجى قوئقاتار كئمان دوبەده، ايكنچى
 قابە تيزكايما اوچنچى شيق مەت كونك كايما دورتنچى
 اديەن چيكتى قباقدما بو سياق جانقورازقارا چورا آزيق
 چيريك برلان كېلگان سياق ينه ايكنچى قولچوغاچ،
 قورمانخوجە، ايمان چورا ديگان باشقە سياق بيسانی آلدن

كېلور تاريخين اوقوغان بيلور، اوقوماغان كيمنى بيلورا

چيريك

چيريك جانقورازدين دورتنچى جولداس بولوب
 ياش ايمش بر اوركوندان قالغان ايگان جانقوراز قار.
 چورا آزيق كېلە جاتيپ جولدان تساويپ آلا كېلگان.
 آندىن تغاي بي بالا قىلب آلغان قورساغى چوك بولغان.
 اوچون چيردهكاي بالا ديگان، بارا بارا چيريك آتالغان.
 آق چوباق باپچوباق ديب بر نيچە اورغلرغە بولمەدر.
 اوشونچە برايىل بولوب اورس برلە خيطاي چيك آراسينە
 چيشتوبە، آق ساي، آطباشى ديگان جيرده.

ايكنچى سياق اورغو.

قولچوغاچ قورمانخوجە چورا ايمان آتسابق بيش
 اورغ آتاقليس بولوب بولردىن توب آتساي ايشان
 غاراك ديگان چيكمكاندلك ايشان ايدى خانغە چاقيب بر
 اوغلى برلە ايشان غارا كسى اولدوردى اوج اوغلى قاچب
 قئولدى ملا ابراهيم ديگان طلالصە صارو خيطاي ديگان
 ايلدىن ايچنە باريب توردى بو ملا ابراهيم دان جنىكان
 خوشچو بولادور بول اوروغ آر جيرده تارالمىدى ايكنچى
 ملا صيديق ديگان ايلە قز يل بوروك ديگان قازاق ايچنە

باریب توردی ملا صیدیف اورغوده قزىل بوروڭ قازاق
 آنالدى اوچنچى ملا يوسف سيات ايچنه كىلب توردى ملا
 يوسف اورغوده سيات آلدى ايمدى ملا يوسف كوزوچىكر
 سببلى چىكر ملا آنالدى بوچىكر ملادان اوچقوروتغه توگال
 ايكى اوغول اوچقوروتغه دان آققاباق ايمان خدای بردى
 اوچ اوغول آققاباق دان آققاباق اورغوقباق ديگان جبرده
 ايمان دان ايمان اورغونارندىن قوروتغه ديگان جبرده خدای
 بردى دان قولچوچاق چورا ايكى اوغول چورادان چورا اورغو
 نارندىن ديگان جبرده بول اوروغدان طسايلاق ديگان
 بر اولسكانى اوتبىدى سال جايى اينسوب بر گوچى
 آدم بولمىدى قولچوچاقچىن، قارا بولا، شافولا، جولوكا،
 ايت ايمان، سوت ايمان، آلنى اوغول ايت ايمان ابن
 تولكو ابن خاچىكه كدای. خاچىكه دان خاچىكه اوغلى
 كدایدان كدای اوغلى بو ايكى آنانڭ بالالارى قولچوچاق
 اورغوننڭ جورت بىلاگان منافى لرى بوله دور...
 خدای بىردى دان قولچوچاق چورا ديگان ايدىك.
 قولچوچاقنى قاراتساق ده چورانى قاراتب بىر وگه آدم
 بولمىدى ديگان ايدىك. ايمدى بوچورا ايلى ايكى بولوص
 بولوب بىرى چورا ايلى نڭ قاسىم بىك ديگان اولسكانى بولوب
 اوغلى سلطان غازى زاماندىن ميرزالرزان بولوب چورا
 ايلين آغزى قاراتمى ده دور.

ايكى نچى سى سيات ايلى آناليب بو ايلگه باش
 بولغان موسى خواجه ايمى. موسى خواجه ايلى ديمك
 برلان مشهور دور. ايمى بو ايلنى بيله گان بولوب تورغان
 خلفه حاجى ديگان باردور. شول ايلگه شوملوغو تيوب
 موسى خواجه نڭ على ديگان اينى سىن خلفه نڭ شوملوغو.
 نان پارتيه توتون تالاشغان سببلى آدم قولنان اولدو.
 على اولسكان دىن سوڭره موسى خواجه ايلنان يغشى آدم
 ديگان لرى صوتغه توتولب قالغان آدم لرغه خلفه حاجى
 باش بولوب خلقنى توگاتمك ده دور. بوخلفه خدادن قو-
 رقوب بىغىبردان اوباله تورغان بىرى يوقدور. آنڭ
 اوچون كوك بالاسى بولوب اصلى حرامدان بولغان
 حرام زاده دور. آناسى قورالى ديگان چابولدان توشوب
 بر نيچه يل اومت على باطير نڭ قولونده كوك بولوب
 تورغان. بو قورالى نڭ تعينلى ايرى بوق لسكىن ايباله
 يورگان ايرلرى اوشبو آدملىر ايدى بر نچى بايفولا،
 ۲ نچى تويفولا، ۳ نچى تويقه، ۴ نچى دانه، ۵ نچى بيدالباي،
 ۶ نچى قىمىكه، ۷ نچى صارغالداى دور. ايمى اوشبولر نڭ
 كىم نان بولغانى معلوم بولمىسه ده تويقه دان بولغانى گمان
 قىلمى ده دور. آنڭ اوچون تويته نڭ اوغلى نوراقغه قويا-
 ندان اوخشاش ليق بار ايكى سىن بر اورونغه اولتورقوب

کورار بولساگز بر تماشا قیلورسز. ایمدی خلفه ننگ چورا
بولوب کانوننگ سببی اورمان خانندین اوغلی اومت غلی
باطیر برلان چورا کیلدی بیك قدا ایمدی اومت علی ننگ
اوغلی آقتاش کیلدی بیکدین قزی ساره خانندین کوپار
ایمدی. ساره خاننی آلغانی بارغاند قیز اویله قوتار اوچون
شول قورالی نی آلب بارغان ایمدی. آلتی آیلیق بویونده
بولغان بالاسی برلان برگان ایمدی. آندین کالدی بیکدین
قوراسنده توروب قل بولوب قالدی قورالی خدمتغه
کینگانده بایغاشغه ایسمیلی بر قاره خانچق بار ایمدی.
بالاننگ اوستونه یاتب ایچا کین ایمزار ایمدی. شول
خانچیق ننگ جینی سینکیب مورنو آدم یاننه بار المازلیق
صاصیق بولغانی سبب شولور ایمدی آصیل توربون با-
یغاب قاراساگیز خندان قورقوب بیغمبردان اویالاتورغان
بیبری یوقدور. شول حاضرده داوتلی آدم لردین بیبری
بولب ملت که خدمت قیلماق اوچون هر طرفده آدم لردی
توراب پشبیك اویازنان ملا آلغان ۱۹۱۱ نجی بیلنده
اول ملاغه قیلغان خدمتی اون توقوز قداق لامپا مای یتى
پوت اون ایکی قوی بر ایچکی بولغان مای قداغی
بازارده اون تیندان اون پوتون بر سومدان، قوی
نارقی دورت سوم ۶۰ تین ایمدی ملا کیتار وقتده

ایکی سی حسابغه کیرشب لامپا مای قداغین ۲۵ تیندان،
اون پوتون ۲ سوم ۵۰ تیندان قوی ننگ آچمه سی توقوز
سومدان حساب قیلب ایکی سی ننگ آراسغه بیك زور
دوشمنلیق پایده بولدو. بو خلفه ننگ اوز اویونجه ملت که
خدمت قیلغانی دور ملا اوساب کیتکان صوگ شول اوقوغان
شا کردلردان آچمه، آلغان ملاغه بولغان چیقیم لریم دیب
قورق بربالادن ۸ سومدان پیغمبر حدیث بار هر کیم
آصلینده کیتار دیگان. بو آدمین خلق ایچینده جیردالیب
یورگان، جیرلری بار توپانده بر آز یازیلدی.

سوز قابقهغین آچالی	خلفه حاجی غزالی
بالدان تاتدی منالی	سوزوم بولور نصیبت
آناسی ننگ آتی قورالی	بیان قیلسام سیزلرگه
پوتونده چاریق کیلی	بولمه دی باشده بیلیگی
جیلقیچی قویچو کورونگان	قوی قایتارغان چاپچای لاب
آلغانی یوق ایرسایلاب	آلیب یوردو طایطایلاب
تیزاک تیریب بیه پایلاب	بر یاققان اوی آیداب
مالغه قوشوب جیباو آیداب	قانیکنگه کلدی خله حاجی قورالی
اومت علی کوکناش	اورمان خانندین آقتاش
خانوزغه قالیک بر بیدی	چاقای تولکه ساک قاشی
بیربدی آرسان اولادان	کیتبیدی خلفه قورساقان

اصلی بولغان ھىرامدان
 ابرمك بېك بوچىنى باي
 اويلا ئېزبېك بوچىنى باي
 تېكى بوسوق بولغان صوڭ
 قانچە حاجى بار سەدەدە
 على غە تىدى ضارارى
 كورونگان لار تالادى
 اونك كچە قىلدى سالالدى
 ديوانە بولوب چورايلى
 موسى خوجە قاسم بېك
 اوغار سىزدالاي سوئون كب
 آيتغان ايكان ايلگارگى
 ھرامدىن بولغان آدمدى
 فعلى قيو بوسولوب
 آزه زىل آنى آزغوروب
 ملاكورسە آصيلار
 آيتاين خاق دىن حاجى سىن
 قاراچى قاسم على قاراچىدى
 ھور قىزلى تالاشدى
 شريعتدان سوراشدى

شيطان قالدى قىالجىراب
 قناعت شابدان چولبانتقل
 كوباگان حاجى. سليمان
 بوغودان قىدىر باراخان
 جىداباى حاجى باطيرخان
 اوروس تام صادير تىزكباى
 داوانتى بىار قولونك
 ايمانى بار دىلىنك . . .
 كوكومباى قورمان ميرزە بېك
 مەھمەت على دورلردى
 چوقو غازى ايسانقل
 قولك دولت يوزدە نور
 چوقونك اوغلى غازى نك
 ايسانقل تورماق چورانك
 آللهنى ايمىدى ھىر بىلىگىن
 محمدجان نوغوبىباى
 آلر آنكىن قاچىر باي
 بىلىگانچە چاشىر ماى
 مونك اولدوردان عبدى راى
 وافاسى يوق دونىباى

فرشته قىلدى تالاشدى
 بولرغە عاشىق نىچان مور
 سوز آچماين دالايىدان
 كسول دوھاننە قاراغان
 دىن يولونە آزىلغان
 ايتاياقى حاجى توتقورباى
 ايچكەنى صامماوار قىزىلچاى
 آخيرات پارسە كوگولچاى
 بولردى بىلىگىن سىناق دىب
 مېن يازما دىم بىلر دىب
 يولپارس حاضر بىلسە ئىز
 حضر يولداش بولوبدور
 مېن آيتماين قىادىرىن
 آلپىدى قولغە تىزگىن
 قىادىرىن بىلىگىن علم دىن
 قىناقدو بولسە جاغالماى
 حقن آيتار ھىر سوزدو
 بولسەك بولغون غازى داى
 دىن ئىكەنى توتقون خار قىلماى
 اوتوب كىنار پالتىراى

آخون دارين عاداتى
 يغشى لردين بيىانى
 قرابتورماز بيدكارگه
 سوز بىاشنه سار الى
 بردان بيىان قىلالى
 آختارار اوقوب علمدى
 اوقوغان قشقار بىغاردان
 اسلامبول مصر اوفادان
 مصرغه باردى اير صالح
 آجال كالى بىك قارشى
 محمدعلى داملا
 توبغه كيرزه توبباشى
 ينه ملا يارقىم بىاى
 اسماعيل حاجى على بىاى
 عثمانعلى سايهسان
 ملا قىلىچ آخونندان
 ملالر چىقىدى بولماغان
 بوسوقلرين اوئك غان
 شريعتده بولماغان
 سوزدين باشى خلفه دان

جردىك آرسان اولاقندان
 اوشال قىلغه سوراتقان
 قىل سورامق حرام ايش
 فادير بىيك دى قوشغانك
 باشلقى حاضر اير شاپدان
 خدمت قىلىپ باشنه . . .
 قارا فولاط غاير اغان
 آخون داردين عاداتى
 آجال كىياب شول بىيلك
 چولبانداى بولغان خيران اير
 توردان اوچتو تويقونىم
 صو اچقندە قوندىزوم

قورمانخوجه

جىكر ملادان اوچ قورقغه توكل ديگان ايدىك قور-
 قغه بالالرى بىيان قىلندى. جوغارده توكلدان عثمان ايكنچى
 خاتونندان مانغوت اوچونچى قزدر بىك ديگان خاتونندان
 جاراش ايكى اوغول عثمانندان عثمان اورغو مانغوتندان
 قورمانخوجه آنالدى جاراشدان جاراش اورغو آتاقلىسى
 بو اوچ اورغدور مانغوتندان قورمانخوجه يالغوزينه ايكنچى
 خاتونندان سوبارقل، غازىقل، ايزيركاميش اوچ اوغول

بو اوج ازغول بالالری خاتاخان دیمه کی توگالبایدین کوب
 جیلقی سیمان ایشم خان بر قولافیشنی سینچی غه سیناتب
 آلیبدی. ایشم خان ایسیق کول باشه قالماق چاباق غه کیتدی.
 ایلنن خبار کیلدی تورسون خان ایلنی چاباق بولدی
 دیگان خبار ایشم خان آلیکی قولافیشنی نی منیب ایکی
 قارا بورولی آط برطورو آیغر اوج سوری آط بر جورغه
 مینگان جنی آدم برلان ایلنه یوردی. تورسون خان برله
 ایشم خان بری تاشکان بری ترکستان خانلری ایدی.
 ایکی قارا بورولی ایسیق کولبدین کونکای اوینده اولدی.
 ایکی قارا بورولی جیردین ایسه بولدی. تورو آیغر
 چوڭکامین کا آشیب توشکان آشوده اولدی. اول جیر طو-
 رو آیغر آتاندی. میرکی گه بارغانده اوج سوری آط اولدی
 اول جیر اوج سوری آط آتالیدی. میرکی اولینسا اوره-
 سیلده ۱۵ کونلک جرگه بش کونده قولافیشنی برله تاشکان
 کریب ایلنن خبار آلب قولبدین آلدونان اولینگ کونبا-
 تیشینده جورغونک بیلمده شول جیرده جورغه اولدی.
 اول بیگ جورغونک بیلی آتالیدی. ایشم خان تورسون
 خاندین ایلنک برطرفین چاویب آلدی. تورسون خانده
 ایشم خان ایله خیانت قیلغان ایدی. ایشم خاندین چاباق
 ایلی خاتاخان دیگان ایل ایدی. آندین بر خاتون دی

آلیکی قولافیشنی ننگ نوقته باو اوچون توگال بایغه بریب
 جیباردی توگال های عثمانغه بردی عثماندین خاتوننن
 مانغوت سوراتب آلدی. بو خاتوندان یوغارده آیتولغان
 اوج ازغول بولدی سویارقل؛ غازی قل، ایزیرکامیش
 دیگان ایمدی بو ازغول لردین تورقو مو خاقاغان آتالیدی
 اول قولافیشنی ایشم خاندین شاریف قولا آتالیدی. بول
 اوروغدان ملایشانعلی آراهای اوغلی غیرات ایگاسی
 طلب دارمانغوت دان قورمان خوجه قورمان خوجه دن خدای مینن
 کونتوداموینوق اوج ازغول ایکنچی خاتوندان جولغولاط بایغو
 لاط ایکی ازغول اوچونچی خاتوندان آلدایارمدیار صاریق
 اوج ازغول باری سیکز ازغول جولبولاط بالالری خوتان
 آتالیدی بایبولاط بالالری بایطالچی آتالیدی بایطالقی
 کوب اوغرا لیدی آندین بایطالچی آطالیدی صاریق بالا-
 لری کومبسیا آتالیدی عقلغه ایلیق سز ایش قیلغان
 اوچون. ایمدی قورمان خوجه بایدین برنجی خاتوندان
 خدای منده کونتوده موینوق دیگان ایسیک خدای منده
 دان جیدیکر یالغوز بولوب آتاسی خدای منده اولگاندی
 آناسین کونتوده آلدی. اول خاتوندین ایسیمی اولجه بیگ
 ایدی ایمدی بو اولجه بیگ دان بیش ازغول بولدی برنجی
 سو قوچو ۲ آجیبای اوچونچی یاخشیبای دورتنچی قاره چی-

دان تولاك اوغلى قارا قوچقاچ دان قارا قوچقاچ ايمى
ياخشى باى اورغون آيتاين ياخشىبايدان ايدىل شيربيك
كالبىك اوچ اوغول ايدىلدا ايدىل اوغلى شيربيك دان
شيربيك اوغلى كالمبيكدا ايدىلگال نوسق بالباق اوچ اوغول -
نوسقان نوسق اوغلى بالباقدان بالباق اوغلى بايتوگالدا
ميداددا تغه زاماندا اولوق بولوب ايلنه كوب فسايدالى
آدم بولغان حاضر قورمان خوجه اورغونك اولكانى ميدا -
ددا تغه اورغونان ايمى. ميداددن: دولاط، آواق، آلاشه،
آتابىك دورت اوغول دولاطده زاماندا اولكان بولوب
آناسى اورنفا اولتورغان بوذا تدا: چينى، جاهيىل،
ايمىل، اولان، قابچى خاى، اوركونچى آلتى اوغول. چينى -
دان: شادنىق، چيريكچى حاجى، كوكومباى. حاضير زاما -
نميرده كوكومباى، باباسى ميداد اورنفا اولتوروب ياخشى -
غه دولت سورمكده. بونك اوغلى بونچقه توتون اياسى
بولوب حاضر قورغاق آتالمقده. بول اورغونان اومت
غيراتلى نيچه تورلى فلاكت هلاكت لور كورسانب اوز
آلدونان بربولوص بولوب چوروت آغاسى بولوغه بىر
طرفدان باش كوتارگان ناموسلى چيكت لردان دور. قورمان
ايلابيش اوغلى نه ده (دين) يوليغه دوليقده وهم اونتو -
لمقده بولغان حاضر قورمانخوجه توغانلردىن آلدە كورو -

نگانى بوذا ت دور. بازار و قوغ رچاتنه جومقالدين كوكرا -
گين ده مكنتب سالوردى. مسچمنى ملا فوطه جان داملا
سالوردى. اومت غيرات برلا بوذات خوتان اورغونان
خاضرامام بولوب خداغه بىديلىك قيلمقده دور.

چير تىكى اورغو.

بوچير تىكى نك توب آناسى: قوقان خانلربىك عسكر
باشلىقى ايمى. بر اوروشده جولبارس بىكى بىر نيچه
عسكر برلان دوشمان غه جيبارگان اول اوروشده جولبارس
بىك آجال اوقمه قارشى كىلىب قاينماز سفرنه چيقب
كندى. آناسى اورنفا ايكي اوغلىن جيبارمكچى بولغان
ايمى اول ايكي اوغول نىك بربىك ايسى كداى
ملا، ۲ نچى دوداى ملا بوى آندىجانغا قايتب كىتدى.
آندىن آندىجاندا چير تىكى بىرى مونك قالدى. آندىن
بوچير تىكى چرتىكى آتالمقى جولبارس بىك چىك شهر -
ينان ايدى. آنك اوچون چهر تىكى آتالدى. ايمى
كداى ملادان قولچوغاچ ابن پوكوك بوپوكوك تقوز آعا
اينى ايدى. آناسى قولچوغاچ قيش كونوندا آق صور
بدر كوكه آلدوروب شول صوردان جوغومدر اوروپاين
بولوب سىكر اوغلى برله قولچوغاچ خلق بارا تورغان

اورونغه كيتدى. يالغور بو كوك قالدى. بو بو كوكدان جارامات، آين خواجە، ميارا باى، صارى قالباق، سازاى، قاراميون چيىكە دورت اوغول دورت اوروغ بولدى صار قالباق اورغونان قزبوپيك ابن ايطاى اين صاى. سا۔ زاي اورغونان اورموش. بول اورغدان بايصاق حاجى ابن ملاتولاميش. قاراميون اورغونان كانچە قوزو ابن توقول ابن توقو ابن خوجە ابن الجامباى ابن يونيس. چيىكە اورغونان باى نظار ابن فوقوى ابن قومان ابن تاش بيىك ابن قاسيم باى ساده باى. بول اوروغلر آزيرده تالـ رالمقك هر ايلگە.

موك اولدور اورغو.

موك اولدوردين توب آتاسى تغاى بي دين اوتون آلوجى خدمت چيسى ايدى كوكوباير ديگان بو آدمدى كوكوباير كوك بوغه ديدى. ديهه كى كوكوباير اول خدمت چيىسنىڭ ايسى كوك بوغه اوتون آرتقان بوغه ايكسى بر آدمدين ايسى بولدى تغاى بي كوكوباير كوكو بوغه نال ايجه ديگان ايجه سين بردى. موندىن بر اوغول بولدى ايسى مونك اول قويدى كوكو بوغه اولدى موك اول يتيم قالدى نال ايجه نىڭ كوكو بوغه دان قالغان قونخور قولا

ديگان آطين اديكنه تغاى ايكى اينى سينىڭ اورته سينه يالغاسين بردى. آديكنه تغاى قالمق چاويىب كىلگانده نال ايجه كه بر قالمق بىردى آنك ايسى دور ايدى اول يتيم بالانىڭ ايسى برلان. كوئىدىن ايسى قوشولوب اول بالاغه آط قىولوب كيتدى موك اولدور ديب ايدى تغاى بي دين جىئى بولوب بوموك اولدور اورغوبر نيچه اوروغه بولوندى. بر بولوش نارين دين جامبولق ديگان جىرىنىسه بوكونوك اولوغىرايلا غير ابايىڭ اول ديب بوكونوك اورغونان فولاط زاماننان بىرى صار باغيش ايچىندە توردو. غازى قلدان قارغا، قاربوز، قاراصارت، ماما كه، على بيىك ۵ اوغول. قارغادان اسان ابن بردى بيىك ابن آبصاى، قاربوزدان شوبوق ابن دولت قارا صا۔ رتدان اوچامباى ابن آق بوطة، ماما كه دان اورموطـوى، قالمه طاي. اورموطويدان قوتتوق ياگى باى حاجى ابن ملا چامغورچى. قوتتوقدان ماميت، قالمه طايدان آريق، قدير، صولته.

صار باغيش، صولته ايچىندە جتى قول

صولته ايچىندە جتى قل بيانى: بولرنى قىل ديمك قاي برى اوغرو قىلب قولغه ترشوب خاقونغه قالونغه

بیریلگن. قای بری قالماق دان توشکان. قای بری قا۔
 زاقدان توشکان. موندای لرنی ایلگاری کیلار قل
 دیگانلر. آنلرنلگ هر برلر نه خانون آلب برگان لر. هر
 برلری هر بر اورغلرغه بولوندی. هر بر ایلمده جینیدان
 قل بولغان صولته ایچنده جینی اوروغ برنجی اصل باش،
 ۲نجی جوجالیش، ۳نجی تولاک، ۴نجی شالقه، ۵نجی کوغوی،
 ۶نجی بیش کوروك، جینچن ما که. صار باغیش ایچنده
 جینی قل اوسوک مولوی چیچای ۴ آبرا ۵ صابرا ۶ چقالداق
 جینچن بیش کوروك ایسانقل ایچنده جنی قل برنجی
 بود ایچی ۲ کارناچی کارنای توتقان ۳ کوبان ۴ صامطیر
 ۶ بوق باصار جینچی قل بیانلری آلد اوتدی. آیتغوچیلار
 آیتغان اوچون یازوچیلر یازالار عیب بولماز یازوچیلر،
 بولسه بولر آیتوچیلر.

یتى گان، قوشچو

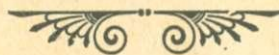
قورمانغواجه قولچوغاچ بابنده بیان قیلنغان ایدی
 ملا صیدیق دان ایلاده گی قزیل بوروك دیگان قازاقغه
 باریب قزیل بوروك قازاق آتالدى. ملا یوسف سیاق
 ایچنه کیلب توردی مونلگ تغمی سیاق آتالدى دیب.
 ایمدی ابراهیم دان یتى گان، قوشچو ایکی اوغول جنى -
 گان دان یتى گان برنیچه اوروغ هر ایلمده تارالمقه قوشچودان

قوشچو اورغو. بول اورغلر ده هر ایلمگه تارالمقه ایمدی
 قوشچودان صار قالداق ابن قونغور بای ابن تمای ابن
 نیاز ابن تقوز بای ابن ابراهیم بیك ابن کیدیل ملا بو
 کیدیل ملا بشبیک اوبازنلگ ایسیق آتا، آراشانین اولقی
 تابقان ذاتدور ایسیق آطا آشیب آندیچان بارمقچى بو۔
 لوب کیلب آراشان دین اولسکان دویه سینلگ اچاننه توشوب
 بیش نمازینی اورقومق اوچ—ون بولاقمن طهارت
 آلدی. صونگ ایسیق لقینه عجب له نیب اوقوب جورگان ده
 بولغان بدانلک بولغان جارالرنی صوغه صالحیب قارادی
 بر آزون توروب سلامتله نه باشلادی. البقه شیفا صوایکان
 دیب برنیچه بولاق دین کوزوب آجیب اوتکان بارغانلرغه
 خبار بریب برنیچه یل شیخ لیف قیلیب کوب آدمین جرا۔
 حت لرنان سلامت لئمنقه سبب چی بولدو. حاضر بادشاه لیف
 خازینه سیفه، کیریب بوذاتدین بالالری بو آراشان دان سو۔
 رولگان بولوب هر بولاق اوستونه آغاچدان اوی سالب
 برمرقیه قوشکان اون پش تین دان یکرمی بولاق بادیشالیق۔
 دان غالسدرغان. نومیر اوپلر یتیمیش سکسان قرغیز
 بوزاوی ابرات برلان تیککان ۳۔ ۴ دوکان ۳۔ ۴ آشباز ۲
 قصاب بیك کلوشومپی هر تورلی آوروغه فایسدالی عجب
 اداوق زیارات اوروندور. ایسیق صوق آراسی ایسیق

آتااوسان نىڭ آغىزىنە ياقىن آقغان چوڭ مونىڭ اوڭ طارا-
 فىدە آرابا جولىنىڭ توشكان جېرىندە. ايمىدى صوطارا-
 فنان چول توزاتلىب ساي اوستورسان ادرىن ياسالغان
 قوغز اوى تىككەمك اوچون ھەم دوكان نومىراوى سالدور-
 مق اوچون يامدان يىل تولمىقە كوپايمىك دە بولوبتور.

آندان موندان كىتاب ذىلى

بودونىنگان سەرقىدىن علمالرنان دور. بودونىنگاندىن
 آتالىرى خىطايىدىن دىگان پادىشاھ سەيىن مەسلمان ايتكان اوچ
 مىڭ جولىشى بىرلان سەرقىدىن پادىشاھ سەيىسەن سوراتىب
 آلىغان تاڭ پادىشاھ سەيىن اولارنىڭ اسمەلىرى بولسردور.
 وايسى غايىسى وانكەيزى دىگان بواوچ داندور ايمىدى
 بودونىنگانلار بىر دونغوز توغرىلى خىطايلىر بىرلان اورتاغە
 دوشمانلىق توشوب ھەرتىنك بىر مىڭ ايسكى يوزىتمەش نچسى
 سېمە اورش بولوب اولومدان قىتولغانى موندە كىلىب
 نارىن دىگان باشلىقى شەبەدان صورامباي دان قارا
 قونغوزنى سوراب آندە اولتوردور. ايمىدى كونباكون دو-
 نىگانلار آرتولمىق دە بىر قارا قونغوز.

فهرست.

صحیفه

- III تاریخ توغرىلى غزل.
- ۱۲ حضرت آدم.
- ۱۵ تورىك روغلىرى.
- ۱۶ تيمىر بالالىرى.
- »» قىدىق بالالىرى.
- ۲۲ ايبوكە بالالىرى.
- ۲۳ شىرىم بېك، خوندىق بالالىرى.
- ۲۴ شادىقان، قورا كالىدى بالالىرى.
- ۲۵ ناربوطە بالالىرى.
- ۲۶ شىرىبوطە، بولاپ بالالىرى.
- ۲۷ ايسانقل بالالىرى.
- ۲۸ نىيازبېك بالالىرى.
- ۲۹ صوان بالالىرى.
- ۳۱ اورمان خان بالالىرى.
- ۳۳ حاجى بالالىرى.
- ۳۴ سىكز بېك بالالىرى.
- ۳۵ شانن بالالىرى.
- ۳۶ ايرىز قل بېك، تولسكى بالالىرى.

- ۶۷ قورمانخوجە.
۶۸ چىرتىكى اورغۇ.
۶۹ موڭ اولدور اورغۇ.
۷۰ سارباغىش، سولتە ايچىندە جىنى قول.
۷۱ جىقايگان قوشچو.
۷۲ آندان موندان كىتاب ذىلى.

5463-95
10-05-1400

- ۳۷ يىنە ايسانقلەن.
۳۸ باصار قل، نظار بالالرى.
۳۹ نادىر بىك، طىقاي بالالرى.
۴۰ چونك چارىق، ياربك بالالرى.
۴۱ دولس، مئاف بالالرى.
۴۲ تۇقونڭ جىنى اوغلى.
۴۳ بوغو بالالرى.
۴۴ آل سەيد اورغۇ.
۴۵ سولتە اورغۇ.
۴۶ قولتو اورغۇ، چا اورغۇ.
۴۷ تالقان اورغۇ.
۴۸ موموخون، باخيشان.
۴۹ جانغوراز.
۵۰ قارا چورا.
۵۱ كالدىكە بارىنڭ، آزيق.
۵۲ سىباق.
۵۳ چىرىك، ايكنچى سىباق اورغۇ.
۵۴ خلفە حاجى غزالى.